

Agustí ALEMANY i VILAMAJÓ
Llicenciat en Filosofia i Lletres (Filologia Clàssica)

Tesi Doctoral

**RECALL CRÍTIC DE FONTS
PER A L'ESTUDI DE LA
HISTÒRIA, CULTURA I LLENGUA
DELS ALANS**

Director de la Tesi:
Dr. José FORTES FORTES
Professor Titular de Lingüística Indoeuropea
de la Universitat Autònoma de Barcelona

Vist i plau del Director

Dr. José Fortes Fortes

**Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Facultat de Filosofia i Lletres
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA**

Febrer 1997

XV. FONTS XINESES

15.1. Els alans i Xina. La documentació existent sobre els alans en fonts xineses pot dividir-se en dos blocs principals:

a) fonts xineses d'època de la dinastia Han (s. III aC–III dC): gràcies a l'expansió xinesa per l'Àsia Central a partir del s. II aC, amb l'objectiu de controlar l'actual Xinjiang (l'espai geogràfic de la conca del Tarim i les pròsperes rutes comercials vers l'occident), la documentació historiogràfica d'època Han ens informa de les activitats de diversos pobles de la zona, de llengua presumptament iraniana o tocària. Hom ha cercat sovint en aquests grups ètnics el bressol de diferents «bàrbars» esmentats per les fonts clàssiques greco-llatines, entre ells els alans;

b) fonts xineses d'època de la dinastia Yuan (s. XIII–XIV): una de les conseqüències de les campanyes mongols contra el Caucas fou la conquesta de diferents enclaus alans, seguida per la pràctica habitual d'incorporar als Exèrcits Imperials nobles i efectius provinents de les contrades sotmeses (sovint un recurs per a obtenir ostatsges en condicions honorables per a ells). Els annals de l'època Yuan ens han preservat abundants notícies biogràfiques sobre aquests alans i llur sort posterior al servei dels khans de Xina.

Fonts xineses d'època de la dinastia Han

15.2. Introducció. Durant el s. II aC, els emperadors xinesos de la dinastia Han Anterior entraren progressivament en contacte amb les Regions Occidentals (*Xiyu*) com a resultat de llurs enfrontaments amb els nòmades xiongnu. Aquests expulsaren llurs enemics hereditaris, els yuezhi, de la regió de Gansu (177 aC), estenent així llur influència a la major part dels petits estats de la conca del Tarim, que passaren a constituir llur "ala dreta" (orientada cap al sud). Per tal de tallar a llurs enemics aquesta nova i fecunda font de recursos, però, els Han van

començar a interessar-se per aquelles contrades: fruit d'aquesta inquietud fou el viatge de l'ambaixador Zhang Qian (ca. 138-126 aC) a l'extrem occident per tal de concertar una aliança amb els "grans yuezhi" (*Da Yuezhi*) contra els xiongnu. Tot i que l'empresa no va veure's coronada per l'èxit, les dades recollides per Zhang Qian durant la seva odissea per Àsia Central van estimular les primeres accions diplomàtiques dels Han per tal d'accedir a les Regions Occidentals: poc més de mig segle després (ca. 60 aC), el control de les dues rutes de la conca del Tarim donaria lloc a la creació de la dignitat de "protector general de les Regions Occidentals" (*xiyu duhu*). Gràcies a Zhang Qian, els annals de l'època (*Hanshu*) i les "Memòries de l'Historiador" (*Shiji*) de Sima Qian ens informen per primer cop sobre indrets com ara Dayuan (Ferghana), Kangju (Sogdiana), Daxia (Bactriana), Yutian (Khotan) o Anxi (Pàrtia), entre altres. Aquest cúmulo de notícies històriques i geogràfiques ha nodrit diverses hipòtesis sobre l'origen dels alans, associats pels estudiosos amb diferents etnònims tramesos per les fonts xineses: les principals temptatives estan relacionades amb els "estats" (*guo*) de wusun i yancai, però els problemes que planteja llur història fan també necessari un excurs sobre les migracions dels da yuezhi.

15.3. *Da Yuezhi*. Els yuezhi, nòmades ramaders amb els mateixos costums que els xiongnu, habitaven en un principi l'àrea entre Dunhuang i les muntanyes Qilian, al Gansu occidental; molt poderosos i amb més de cent-mil arquers, havien menyspreat els xiongnu fins que foren vençuts per llur rei (*shanyu*) Modun (ca. 209-174 aC) poc després del seu accés al poder; més tard, l'any 177 aC, el cabdill xiongnu amb el títol de *you xian wang* els va assestar una nova derrota. Quan el *laoshang shanyu* Jiyu (174-160 aC), continuant la pressió exercida sobre ells per Modun, els va vèncer de nou, occint llur rei i fent-se una copa amb el seu crani, els yuezhi van abandonar el Gansu: una part d'ells, els "petits yuezhi" (*Xiao Yuezhi*), cercà refugi al sud entre els bàrbars qiang (prototibetans) de Nanshan (regió de Kara-nor); tanmateix, el gruix de la nació, els "grans yuezhi" (*Da Yuezhi*), fugiren cap a l'oest i arribaren fins a Dayuan (Ferghana), des d'on atacaren i conqueriren Daxia (Bactriana), establint tanmateix llur cort reial al nord del riu Gui (l'Oxus o Àmû-Daryâ), és a dir, a la Sogdiana.¹

15.4. *Wusun*. L'estat dels wusun es trobava a uns dos mil *li* (ca. 800 km.)² al nord-est de Dayuan (Ferghana), potser a la vall del riu Ili; de costums semblants als dels xiongnu, anaven de lloc en lloc amb els seus ramats, tenien uns vint o trenta mil arquers experts i eren temeraris en el combat; en un moment donat, llur població va arribar a 120.000 famílies, 630.000 persones i 188.800 homes aptes per a la guerra. En un principi, els wusun vivien amb els yuezhi entre Dunhuang i les muntanyes Qilian, però foren atacats i foragitats pels xiongnu. Zhang Qian explica com, quan encara era un nadó, llur rei (*kunmo*) havia estat abandonat a la seva sort després de la mort del seu pare Nandoumi a mans dels xiongnu, però fou nodrit pels ocells i alletat per les llobes, de sort que sobrevisqué i

¹ Sima Qian *Shiji* 110.5b, 6a, 7a, 8a, 10b; 123.1a, 3b; *Qian Hanshu*. 94A.5a, 5b, 6b, 11a; 96A.14b (vid. WATSON 1969:277-278; HULSEWÉ-LOEWE 1979:119-121 n. 276; NARAIN 1987:2-4; cf. YÜ YING-SHIH 1986:384-388); hom ha volgut veure en els yuezhi, entre altres, "eine nach Zentralasien verschlagener keltischer Stamm" (CHARPENTIER 1917:387), l'etnònim **Zgujaka* "escites" (HALOUN 1937:315-316) i "Tocharian-speaking tribes" (PULLEYBLANK 1966:17); tanmateix, puix que els da yuezhi donarien lloc, amb el temps, a l'imperi indoescita, hom està generalment d'acord avui dia en assignar-los un origen indoeuropeu i una llengua iraniana o "tocària".

² En època Han, el *li* equivalia a uns 400 metres (cf. HULSEWÉ-LOEWE 1979:71 n. 6).

el *shanyu* dels xiongnu, en assabentar-se del prodigi, creient-lo un déu, va decidir criar-lo. Quan el *kunmo* va assolir l'edat adulta, el *shanyu* va assignar-li el comanament de tropes i, en vista dels seus mèrits militars, el féu cabdill del poble del seu pare, confiant-li la vigilància dels forts de l'oest; tanmateix, en morir el *shanyu*, el *kunmo* aprofità per a emportar-se els wusun, declarant-se independent i rebutjant els atacs en represàlia dels xiongnu. Sota el regnat d'aquest *kunmo* tingué efecte la migració cap a occident dels da yuezhi, que van desplaçar els poble dels sai (els nòmades **saka*-) però foren vençuts i foragitats cap a Daxia pels wusun: per aquest motiu, entre els wusun hom podia trobar-hi elements de les races sai i da yuezhi.

Més tard, després d'una sagnant derrota a mans del general xinès He Qubing, el rei Kunye dels xiongnu va rendir-se als Han (121 aC), circumstància que Zhang Qian aprofità per a mirar de concloure una aliança amb els wusun, per tal que aquests ocupessin les terres dels vençuts. Aquesta ambaixada (ca. 115 aC), amb rics presents i la promesa d'una princesa imperial per al *kunmo*, no va tenir l'èxit esperat entre els wusun, ja que el reialme es trobava dividit en tres faccions, que recolzaven l'aleshores ja vell *kunmo*, el seu fill el *dalu* i el seu nét el *cenqu*, respectivament; tanmateix, amb l'ajut de guies i intèrprets wusun, Zhang Qian despatxà enviats als diferents estats de la zona i hi establí relacions, començant així l'expansió xinesa per les Regions Occidentals. Amb el temps, els wusun esdevindrien un aliat tradicional dels Han a la zona.³

15.5. Yancai. L'informe de Zhang Qian esmenta, 2.000 *li* (ca. 800 km.) al nord-oest de Kangju (Sogdiana), l'estat de Yancai; de costums semblants als de Kangju i amb més de cent-mil arquers, aquest país de nomades vorejava un "gran aiguamoll" (*da ze*) sense límits: el "Mar del Nord" (la Mar Càspia o la d'Aral). Els annals de la dinastia Han Posterior (*Hou Hanshu*) ens faciliten encara la sorprenent notícia que, durant el període 25-55, el reialme de Yancai, depenent de Kangju, havia canviat el seu nom a Alanliao. Finalment, el *Weilüe*, obra de Yu Huan, parla ca. 225-39 de Yancai, també anomenat Alan, que limitava a l'oest amb Da Qin (l'Imperi Romà) i al sud-est amb Kangju, amb el que compartia costums, tot i haver-se'n independitzat; tocant al "gran aiguamoll", la gent d'Alan criava i mantenia bestiar boví resseguint el curs de rius i prats.⁴

15.6. La teoria Wusun = alans. La notícia de la conquesta de Daxia (Bactriana) pels "grans yuezhi" (*Da Yuezhi*) coincideix amb la tramesa pels autors clàssics sobre la desfeta del regne greco-bactrià (ca. 130 aC) sota l'empenta de nòmades procedents del nord.⁵ Un dels pobles que participaren en aquesta conquesta foren els Ἀσιανοί / *Asiani*:⁶ la similitud fonètica entre aquests etnònims i el nom dels wusun va suggerir aviat que ambdós designaven un únic poble; d'altra banda, hom havia considerat tradicionalment els wusun des de J. KLAPROTH com d'origen indoeuropeu a causa d'alguns trets físics descrits per comentaristes xinesos del s. VII dC, com ulls verdosos (blaus) i barbes vermelles (rosses), i, en conseqüència, CHARPENTIER 1917:357-366 va proposar veure en els *Wusun* / Ἀσιανοί / *Asiani* els avantpassats dels alans, a partir de la presumpta coincidència

³ Sima Qian *Shiji* 123; *Qian Hanshu* 61.4a-5a; 96B.1a-8b (vid. WATSON 1969:277, 281-284; HULSEWÉ-LOEWE 1979:143-162 n. 376; 214-218; cf. YÜ YING-SHIH 1986:407-408).

⁴ Sima Qian *Shiji* 123; *Qian Hanshu* 96A.17a; *Hou Hanshu* 78.16b (vid. CHAVANNES 1905:558-559; TEGGART 1939:197-200; WATSON 1969:277; HULSEWÉ-LOEWE 1979:129-130 n. 316).

⁵ Vid. Estrabó (§ 3.7.3) & Pompeu Trogu (§ 2.8.1).

⁶ Cf. les parelles Βάκτριαι / Βακτριανοί, *Bactriani* i Σόγδοι / Σογδιανοί, *Sogdiani*.

entre els llocs habitats per uns i altres i l'homofonia entre aquests etnònims i el nom *As- (§ 1.2.1); l'al·lusió de les fonts a uns "reis asiàtics dels tocaris" (§ 2.8.1) li féu conjecturar, a més, una classe dirigent d'origen alà pels "tocaris" invasors de Daxia.

L'origen dels alans proposat per VERNADSKY 1942:84-86 veu directament dels materials i hipòtesis de CHARPENTIER, amb la novetat que estableix una diferència supèrflua entre *Asii / Alani* i *Asiani / Wusun*. Tanmateix, HALOUN 1937:252-254 (seguit per ALTHEIM 1959-62[I]:63), tot i acceptar la similitud fonètica entre *Wusun* i *Asiani*, s'havia mostrat ja escèptic al respecte, considerant la presència de *wusun* a Daxia i l'existència d'una dinastia *wusun* entre els *yuezhi*, hipòtesis indemostrables, derivades d'una interpretació massa generosa dels autors clàssics i deixant oberta la qüestió; posteriors identificacions dels *wusun* amb pobles com els Ἀσμίρατοι (PULLEYBLANK 1966:29) poden aplicar-se la mateixa llicència.

15.7. La teoria *Yancai* = alans. El "canvi de nom" *Yancai* > *Alanliao* documentat per les fonts xineses va cridar aviat l'atenció dels estudiosos. HIRTH 1885:139 n. 1 identificà *Yancai / Alanna*⁷ amb els *Aorsi / Alani* dels clàssics; la localització de *Yancai* al nord-oest de Kangju (Sogdiana), tocant a un "gran aiguamoll", es corresponia amb la dels Ἄορσοι, a l'oest i al nord de la Mar Càspia: ara bé, HIRTH conjecturava que l'antiga pronunciació del nom era *Ancai*, on la síl·laba xinesa *an* equivalia a una síl·laba *ar* estrangera, com en el cas d'*Anxi* "Pàrtia" = Ἀρσάκης, l'etnònim dels arsàcides. Així, quan més endavant W. TOMASCHEK *RE* I2 [1894] 2660 va equiparar els *Aorsi* amb els *Arzoae* de Plin. 6, 38 (qui en realitat parla d'*Abzoae*) i *Arsoae* de la *Tabula Peutingeriana* (§ 2.12), HIRTH va proposar que *Ancai* provenia de **Arsai* (cf. TEGGART 1939:202) i CHAVANNES 1905:558 n. 5 acceptà aquesta conjectura, considerant l'existència dels Ἀλανορσοί una prova addicional. Un recull crític d'aquestes teories pot trobar-se a MARQUART 1905:84-85, 240-241, qui es mostrava tanmateix contrari a l'equació *Ancai* = *Aorsi* i proposava, en canvi, a partir d'una antiga pronunciació **Amcai*, que es tractava dels Μασσαγέται, recolzant-se en el fet que els alans eren "die Nachkommen der alten Massageten" (cf. Amm. 31, 2, 12 = § 2.18.2).

Després d'un llarg període d'estancament del problema, que va contribuir a consolidar, malgrat els seus detractors, la teoria *Yancai* = Ἄορσοι, GROOT 1921:229 va incorporar a la polèmica un tercer nom de *Yancai*, *Hesu*, en remuntar-lo a un antic xinès **Hap-sø* = *Aorsi / Arzoae*. Més endavant, TEGGART 1939:201-203, qui donava un excel·lent i desmitificador estat de la qüestió, va pronunciar-se tanmateix a favor d'una enèsima solució *Yancai* = *Abzoae* a partir de *Hesu* < **Hap-sø*, "an exact rendering of the word «Abzoae»" (cf. les reserves de HUMBACH 1969:39-40 al respecte). Alguns comentaristes donen encara un quart nom de *Yancai*, *Sute* o *Suyi*, on HULSEWÉ-LOEWE 1979:129 n. 316 ha volgut veure el nom de la Sogdiana.

15.8. Crítica de la qüestió: *Alan* = alans. Aquest cúmulo de dades i teories convida a reflexionar sobre el mètode de treball que els estudiosos han seguit en el tractament del problema. Allò que podríem anomenar «etnonímia comparada de les estepes eurasiàtiques» és un terreny extraordinàriament difícil per diverses raons. En primer lloc, un etnònim no designa necessàriament una realitat tancada, sinó que pot amagar una pluralitat ètnica que rep nom a partir d'un nucli predominant. Els imperis esteparis es fan i es desfan d'acord amb l'èxit esporàdic d'una o altra tribu o clan, sovint associat al liderat d'un individu que catalitza les

⁷ Sobre aquesta variant del topònim *Alanliao*, *vid.* § 15.8.

aspiracions de diferents grups; quan aquest individu falta o la sort es capgira, la coalició es dissol i el mapa pateix successives reconfiguracions. A més, les fonts que ens han pervingut sobre aquests pobles, allunyats de les grans civilitzacions sedentàries, els nostres principals informadors, són sempre limitades, quan no contradictòries. Per aquests motius, és perillós comparar etnònims tramesos per diferents èpoques i tradicions culturals atenent només a criteris d'homofonia; més, comptant que en el nostre cas no hi ha unanimitat en les reconstruccions del xinès antic i arcaic, i que treballem amb llengües radicalment oposades que adaptaven a llur fonètica termes sense significat aparent.

Així, la teoria que equipara els wusun amb els alans no té cap altre fonament que tres passatges escarits dels clàssics i la relativa semblança de l'etnònim xinès amb el nom *As- / Os-*. Quant a les hipòtesis que associen els noms de Yancai amb diferents etnònims i topònims grecs o llatins, es desqualifiquen mútuament per llur quantitat i disparitat.

Sense contravenir en excés les esmentades precaucions, el segon nom de Yancai, Alan(liao), és, al nostre parer, l'únic esmentat per les fonts xineses d'època de la dinastia Han que, amb certa versemblança, podria estar relacionat amb els alans. Com hem vist, hi ha dues variants del nom, Alanliao i Alan (cf. § 15.5), que poden remuntar-se a un xinès antic **â-lân(-lieu)* < arcaic **â-glân(-liôg)*.⁸ Hom accepta, però, que la variant Alanliao del *Hou Hanshu* és un error, ja que el passatge corresponent del *Weilüe* parla de dos estats diferents, Alan i Liu; el *Hou Hanshu*, doncs, sembla haver confós aquests dos noms en Alanliao i la lectura correcta seria Alan.⁹ La variant Alan, així mateix, pot equiparar-se fonèticament amb l'etnònim gr. *Ἀλανοί*, ll. *Alani*, etc; a més, el "canvi de nom" pot explicar-se fàcilment: si acceptem que els primers alans foren una confederació de tribus que adoptà un nom comú Alan (cf. § 1.1), Yancai n'hauria estat part, tot i que l'estat actual dels nostres coneixements no ens permet de saber amb seguretat quina era la seva importància dins d'aquesta coalició ni la seva ètnia exacta. La situació geogràfica de Yancai i la data del "canvi de nom" es corresponen amb la zona ocupada pels primers alans i llur primera aparició documentada a l'occident (35 dC).

Fonts xineses d'època de la dinastia Yuan

15.9. Introducció. Els annals oficials de la dinastia mongol que governà Xina entre 1264 i 1368, els Yuan, són, malgrat llur caràcter escarit, la font més exacta, fidedigna i abundant en dades prosopogràfiques que ens ha pervingut sobre un període concret de la història dels alans (xin. *asu*, mong. *asud*). Després de llur submissió (ca. 1239), aquests van entrar a formar part de la classe de les "gents de categoria especial" (*semu ren*), integrada pels habitants de l'Àsia Central i Occidental, les antigues "Regions Occidentals" (*Xiyu*). Aquesta classe era la més privilegiada després de la dels conqueridors; de fet, mongols i *semu ren* s'oposaven als *hanren* (habitants del nord de Xina, l'anterior imperi Jin) i *nanren* (habitants del sud de Xina, l'anterior imperi Song), ocupant els càrrecs més importants en el govern i l'administració. Els alans no foren una excepció: sovint lloats i recompensats per llur valor i fidelitat, van accedir a llocs destacats en la

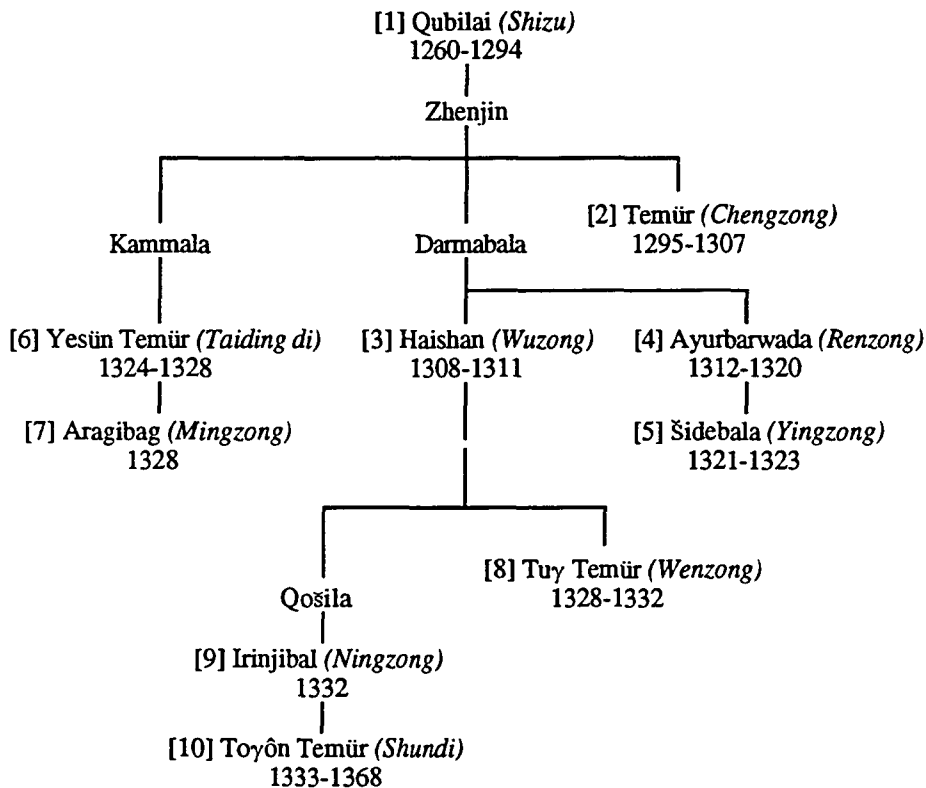
⁸ HULSEWÉ-LOEWE 1979:129 n. 316, a partir de les conjectures de B. KARLGREN. Alguns estudiosos de finals del segle passat van llegir la primera variant Alanna (així, HIRTH 1885:139 n. 1; W. TOMASCHEK *RE* I [1893] 1282; MARQUART 1905:82-83). No hem pogut esbrinar si es tracta d'una variant, una conjectura o un error (els signes usats en aquest cas per a *liao* i per a *na* són semblants); tanmateix, des de CHAVANNES la lectura consagrada és Alanliao.

⁹ CHAVANNES 1905:559 n. 1; HULSEWÉ-LOEWE 1979:129 n. 316

Guàrdia de Palau (*suwei*) i, més tard, entraren a formar part de l'Oficina d'Assumptes Militars (*shumi yuan*). Nosaltres donarem a continuació un resum de la història de llurs diferents casals, a partir de la traducció russa que IVANOV 1914 féu dels passatges del *Yuanshi* sobre els *asud* (alans). Es tracta de biografies annalístiques que cataloguen les campanyes i dignitats de cada personatge, fornint, d'una banda, una rica antroponímia, i, d'una altra, la possibilitat de reconstruir llur *cursus honorum* habitual.¹⁰

15.10. L'estament militar mongol.¹¹ Atès que aquests alans van dedicar-se quasi exclusivament a activitats bèl·liques, abans d'entrar en matèria cal fer un petit excurs sobre l'escalafó militar dels Yuan.¹² Els exèrcits mongols estaven dividits en unitats bàsiques de deu, cent, mil i deu mil homes:

¹⁰ Vet aquí un arbre genealògic de la dinastia Yuan, d'acord amb LANGLOIS 1981:7-9, 467-468 i RACHEWILTZ 1993:xlili. Afegim el nom xinès pòstum (*shi*) dels sobirans, utilitzat sovint per IVANOV 1914. Zhenjin i Haishan són noms xinesos (cf. LANGLOIS 1981:8 n. 13 & 15) i, per tant, cal evitar les formes mongolitzades Jingim i Qaisan. Segons RACHEWILTZ 1993:xlili, *Mingzong* és el *shi* de Qosila (qui tractà d'arrabassar el poder al seu germà Tuy Temür) i no el d'Aragibag:

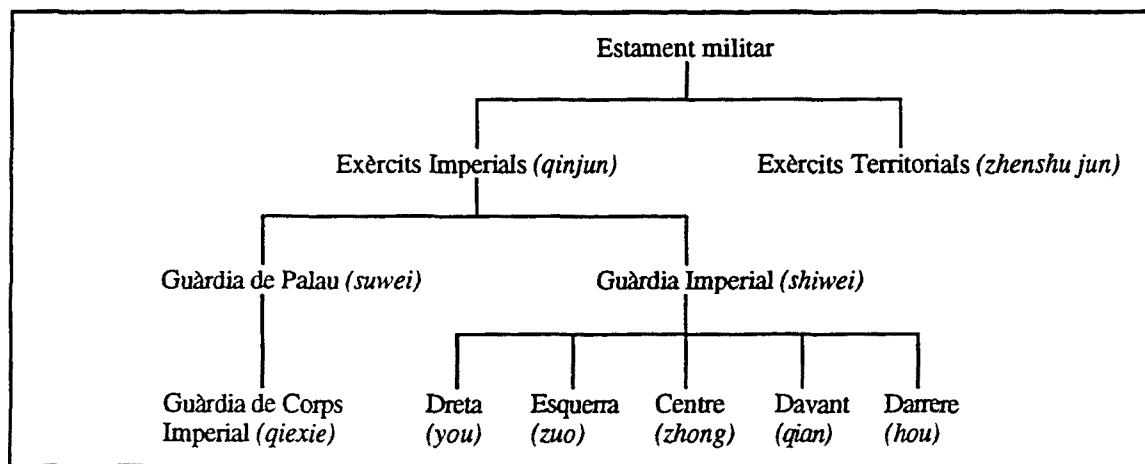

¹¹ Per a aquest paràgraf, *vid.* CH'I-CH'ING HSIAO 1978:44-50; HUCKER 1985:61, 65-66.

¹² Les diferents dignitats que hi ocuparen seran estudiades més endavant (*vid.* § 15.19). La submissió d'aquests casals alans als mongols es remunta en dos casos (Hanghusi i Yeliebadur) al regnat del gran khan Ögödei (1229-1241) i en tots els altres al de Möngke (1251-1259). Els principals fets militars en què participaren, que exposem a continuació casal per casal (§§ 15.11-18), foren: la campanya de Möngke contra la província xinesa de Sichuan (1258-1259), la guerra civil entre Qubilai i el seu germà Ariq Böke (1260-1264), la repressió del rebel Li Tan (1262), la conquesta de l'imperi Song (1265-1279), les guerres contra Qaidu, khan d'Àsia Central (1275-1303) i les guerres civils posteriors a la mort de Yesün Temür l'any 1328. Quan el darrer emperador

UNITAT	xin.	mong.	CAP	xin.	mong.
x 10	<i>jia, pai</i>	<i>arban</i>	decurió	<i>jiashang, paitou</i>	<i>arban-u noyan</i>
x 100	<i>bohu suo</i>	<i>jayun</i>	centurió	<i>bohu</i>	<i>jayun-u noyan</i>
x 1.000	<i>qianhu suo</i>	<i>mingyan</i>	quiliarca	<i>qianhu</i>	<i>mingyan-u noyan</i>
x 10.000	<i>wanhu fu</i>	<i>tümen</i>	miriarca	<i>wanhu</i>	<i>tümen-tü noyan</i>

L'estament militar constava de dos grups principals: els Exèrcits Imperials (*qinjun*), això és, les tropes de l'àrea de Beijing sota l'autoritat directa de l'emperador, i els Exèrcits Territorials (*zhenshu jun*), repartits per les altres regions de l'imperi. Els alans van servir majorment en els Exèrcits Imperials, administrats per l'Oficina d'Assumptes Militars (*shumi yuan*) i integrats per la Guàrdia de Palau (*suwei*), que incloïa la Guàrdia de Corps Imperial (xin. *qiexie, qiexue*; mong. *kesig*), i la Guàrdia Imperial (*shiwei*), dividida en cinc grans unitats, les Guàrdies de la Dreta (*youwei*), Esquerra (*zuowei*), Centre (*zhongwei*), Davant (*qianwei*) i Darrere (*houwei*). Cadascuna de les unitats de la Guàrdia Imperial era comandada per dos o tres Comissaris Militars en Cap (*du zhihui shi*).

Aquesta organització va experimentar diversos canvis durant la dinastia. El nombre de guàrdies (*wei*), equivalents en un principi a unitats de deu mil homes, però en realitat integrades per entre vuit i tretze quiliarques cadascuna, va augmentar progressivament fins a arribar a trenta-quatre al final dels Yuan. Algunes quiliarques de les diferents guàrdies foren dedicades a tasques agrícoles en colònies militars, però aquest no sembla haver estat el cas d'aquelles integrades per alans.

15.10^{bis}. Unitats alanes de la Guàrdia Imperial.¹³ La creació l'any 1272 de la dignitat d'*asu badu daluhuachi* (mong. *asu[d] bayatur daruyaçi*) i el reclutament posterior de tres mil soldats regulars alans (*asu zhengjun*) documenten el primer contingent de la Xina mongol amb un component ètnic exclusivament alà.

mongol de Xina, Toyôn Temür, va abandonar Dadu (actual Beijing) l'any 1368, un contingent d'alans encara va seguir-lo a l'exili (cf. IVANOV 1914:300). Potser per aquest motiu CH'ËN YÜAN 1966:285-286, que cataloga i estudia cent trenta-dos *semu ren* procedents de l'Àsia Central i Occidental, no n'inclou (aparentment) cap d'alà, perquè només foren un instrument de dominació militar i no van desenvolupar cap paper destacat en la vida cultural de la Xina Yuan.

¹³ Resumim la traducció que CH'I-CH'ING HSIAO 1978:97-98 dona de *Yuanshi* 99.6a-6b, passatge que descriu la creació de les guàrdies *you asu*, *zuo asu* i *longzhen*; cf. IVANOV 1914:286 n. 2.

En aquesta època, set-cents guàrdies alans de la reserva (xin. *asu jiezhieliiaowen qiexiedan jun* = mong. *asu[d] geʃigele'ül kese[g]den*) foren escollits per a escortar l'emperador en els seus viatges i encarregar-se de la vigilància de la Ciutat Prohibida i els palaus de Dadu (Beijing), així com de les colònies militars de les valls de Chaohe (Luanping) i Sugu.

Mes endavant (ca. 1275)¹⁴ aquestes forces van esdevenir "l'exèrcit alà" (*asu jun*) i van participar en l'atac a la ciutat xinesa de Zhenchao (cf. §§ 15.11–12 & Marco Polo § 4.41), on van patir fortes pèrdues; en compensació, les set-centes famílies de Zhenchao foren sotmeses als alans, que aleshores van comptar deu mil famílies, sota la jurisdicció de les Guàrdies Imperials del Davant (*qianwei*) i del Darrere (*houwei*).

L'any 1309 hom va reorganitzar l'*asu jun* en dues unitats, les Guàrdies Imperials alanes de la Dreta (*you asu wei*) i de l'Esquerra (*zuo asu wei*). Soldats d'aquestes unitats foren traslladats el 1312 junt amb elements qipçay, tangyud, qarluq i xinesos per a crear-ne una de nova, la *longzhen wei*. Una tercera unitat formada només per alans, la *weiwu asu*, sembla haver estat creada ca. 1334.

nom	composició ètnica	any de creació	quiliarquies regulars	quiliarquies agrícoles
<i>zuo asu wei</i>	alans	1309	13	0
<i>you asu wei</i>	alans	1309	9	0
<i>longzhen wei</i>	alans i altres	1312	11	0
<i>weiwu asu</i>	alans	1334 (?)	?	?

15.11. Casal de Hanghusi.¹⁵ Quan els exèrcits d'Ögödei van arribar a les fronteres dels seus dominis, *Hanghusi* (§ 15.36), senyor dels alans, va sotmetre's als mongols; aleshores li foren atorgats la dignitat de *bayatur* i el *paizi* d'or (*jinfu*), per tal que governés la seva terra i el seu poble. A continuació, *Hanghusi* va rebre l'ordre de reunir un exèrcit de mil homes, i el seu fill gran, *Atachi* (§ 15.23), la d'incorporar-se al seguici que escortava el khan. Després de participar en una campanya amb els mongols, *Atachi* va entrar a formar part de la Guàrdia de Palau (*suwei*), mentre que *Hanghusi*, en tornar a les seves terres, va trobar enemics i va morir en combat: aleshores, la seva vídua, *Waimasi* (§ 15.47), que havia quedat com a regent, cedí el poder al seu segon fill, *Anfapu* (§ 15.24).

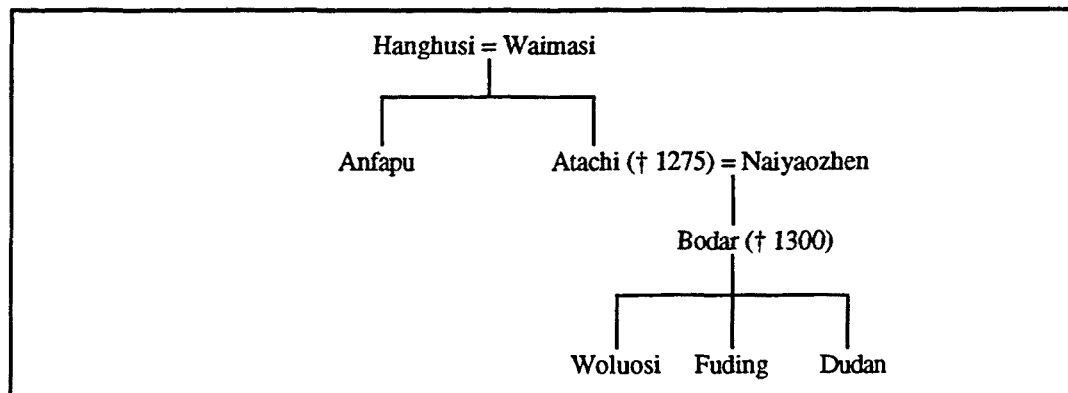
Durant la campanya de Möngke contra la província xinesa de Sichuan (1258), *Atachi* va distingir-se lluitant en la batalla del mont Diaoyu shan i fou recompensat pel khan en persona. En morir Möngke (1259), va prendre partit per Ariq Böke en la guerra successòria entre aquest i Qubilai: dins de l'exèrcit d'Alandar (mong. *'Alamdâr*) i Hunduhai (mong. *Qunduqai*), fou ferit al ventre per una fletxa a la ciutat de Ningxia, mentre lluitava al capdavant de l'avantguarda. Qubilai, però, en assabentar-se del seu valor, féu que s'incorporés a la seva guàrdia, participant així en posteriors campanyes contra el mateix Ariq Böke (1261) i el rebel Li Tan (1262). Més endavant, durant les llargues guerres contra la dinastia xinesa dels Song, *Atachi* va prendre part, entre 1268 i 1274, en la conquesta de Jingangtai (Hubei), Anqing i Wuhe kou (Anhui) i les ciutats del curs del riu Songjiang (Jiangsu). Tanmateix, quan es trobaven de guarnició a la ciutat de Zhenchao (Jiangsu), *Atachi*

¹⁴ El text del *Yuanshi* data la creació de l'*asu jun* el 1286 (any vint-i-tres del regnat de Qubilai), però, com fa veure CH'I-CH'ING HSIAO 1978:225 n. 135, aquesta no pot ser posterior a la massacre de Zhenchao, esmentada a continuació i que va tenir lloc el 1275.

¹⁵ *Yuanshi* 132 (IVANOV 1914:282-287).

i els seus alans, embriacs després d'un festí que els havien ofert els habitants, foren massacrats a traïció pels xinesos del Comissari Imperial (*anfushi*) Hong Fu l'any 1275. Qubilai va indemnitzar la família d'Atachi amb 500 *liang* d'argent¹⁶ i 3.500 gavelles d'assignació, a més de 1.539 hisendes dels habitants sotmesos.¹⁷

Bodar (§ 15.30), fill d'Atachi, va heretar aleshores del seu pare la dignitat de cap de mil homes (*qianhu*) i el *paizi* d'or (*jinfu*), marxant *ca.* 1277 contra Zhirwatai (mong. *Jirwadai*) i Yaomuhur, generals de Shilieji (mong. **Širegi*), fill de Möngke i aliat de l'antikhan Qaidu. La primavera de l'any 1278 va combatre Chilin a Boya i, poc després, s'enfrontà a l'oirat Kuanchigesi a Helaya, resultant ferit en un assalt i veient recompensat el seu valor per l'emperador. Més tard (1283), li foren concedits el *paizi* amb l'emblema del tigre (*jin hu fu*) i els títols de General en Cap Pacificador de Contrades Llunyanes (*dingyuan da jiangjun*) i Comissari Militar en Cap de la Guàrdia Imperial del Darrere (*houwei qinjun du zhihui shi*), conservant a més el comandament d'una unitat d'alans com a *badu daluhuachi* (mong. *bayatur daruyaçi*). L'any 1285 va marxar amb l'exèrcit de Bieshibali i va distingir-se en la batalla de Yilihuchahar contra Tuhebuzaoma. Més endavant, quan estava lluitant a Kanghai (1289), en trobar-se els seus homes gairebé sense subministrament, la seva mare *Naiyaozhen* (§ 15.43) va enviar el seu propi bestiar per al manteniment de l'exèrcit, acció que Qubilai li recompensà enriquint-la.

Quan va morir l'any 1300, Bodar va deixar tres fills: *Wuluosi* (§ 15.48), *Fuding* (§ 15.35) i *Dudan* (§ 15.33). *Wuluosi* fou Comissari Militar en Cap de la Comissió de Defensa Tàctica dels Exèrcits Imperials (*longzhen wei qinjun du zhihui shi*), mentre que *Fuding* va heretar del seu pare els títols de General en Cap de les Estacions de Postes (*huaiyuan da jiangjun*) i *daruyaçi* dels alans de la Guàrdia Imperial de la Dreta (*you asu wei daluhuachi*); a més, fou comandant d'una unitat de la Guàrdia Imperial del Darrere (*houwei*). El menor dels fills de Bodar, *Dudan*, fou Comissari Militar en Cap dels alans de la Guàrdia Imperial de la Dreta (*youwei asu qinjun du zhihui shi*) a partir del 1311.

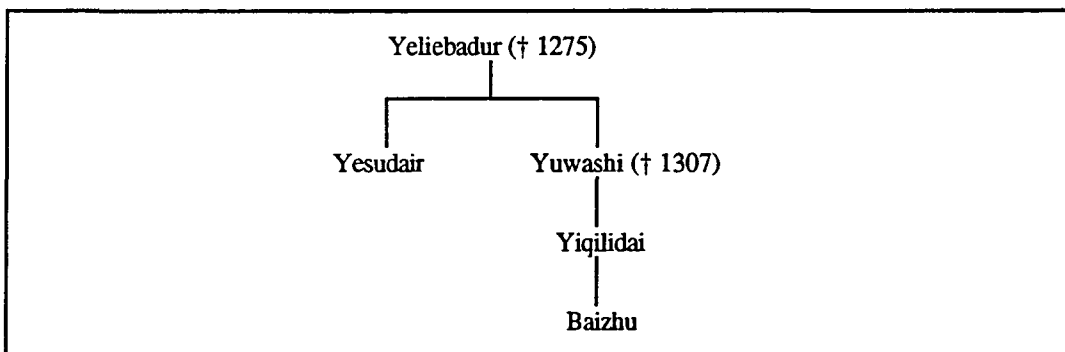
La carrera de *Fuding* fou espectacular: va ser nomenat Ajudant (*qianshi*) de l'Oficina d'Assumptes Militars (*shumi yuan*), rebent l'ordre de custodiar el

¹⁶ El *liang* o unça equivalia a 37,3 g. d'argent; cf. HUCKER 1985:69; RACHEWILTZ 1993:xlii.

¹⁷ Segons IVANOV 1914:291, el capítol (*juan*) 135 del *Yuanshi* parla d'un Adachi (§ 15.20), fill d'Anghesi (§ 15.25), aparentment la mateixa persona, ja que hom n'esmenta les mateixes campanyes i recompenses; tanmateix, el text li atribueix un *paizi* amb l'emblema del tigre adornat amb una perla (*yizhu hu fu*) i, més tard, un *paizi* amb l'emblema del tigre adornat amb tres perles (*tezhusan hu fu*), que li fou atorgat el 1329, mentre que Bodar va heretar del seu pare el *paizi* d'or (*jinfu*) i els fets de Zhenchao i la mort d'Atachi van tenir lloc el 1275. Potser hi ha confusió amb Atachi, fill de Niegulai (cf. § 15.14).

**qianminzhen suo* al cap d'una unitat de mil homes (*qianhu suo*). Més endavant, va rebre, com el seu pare, el títol *dingyuan da jiangjun*, exercint a més el càrrec de Comissari Militar en Cap Superintendent (*tidiao du zhihui shi*) i els anteriors d'Ajudant del *shumi yuan* i *daruyaci* dels alans de la Guàrdia Imperial de la Dreta. Dos anys després, fou nomenat Vice-Prefecte de l'Oficina d'Assumptes Militars (*tongzhi shumi yuan*) i Gran Mestre Adjutor de la Bondat (*zhishan dafu*) i, més tard, Administrador de l'Oficina d'Assumptes Militars (*zhi shumi yuan shi*) entre 1335 i 1341.

15.12. Casal de Yeliebadur.¹⁸ L'alà *Yeliebadur* (§ 15.53) va sotmetre's a Ögödei junt amb el seu senyor (potser Hanghusi), entrant a formar part de la Guàrdia de Palau (*suwei*). Va distingir-se en alguns combats a la ciutat xinesa de Chongqing durant la campanya de Möngke contra la província de Sichuan (1258) i, més tard, gràcies al valor que demostrà quan va matar un tigre durant una cacera, fou recompensat pel sobirà i obtingué el comandament d'una unitat d'alans. Més endavant, va distingir-se lluitant en els exèrcits de Qubilai durant la guerra successòria contra Ariq Böke i en la campanya del Príncep Imperial (*qinwang*) Habishi (mong. *Qabiçi*) contra Li Tan, obtenint el *paizi* d'or (*jinfu*) i el comandament d'una unitat de mil homes (*qianhu suo*). Després de participar en la conquesta de Xiangyang (Anhui) i de les ciutats del curs del riu Yangzjiang, Yeliebadur va morir, com Atachi (§ 15.11), en la massacre de Zhenchao (1275).

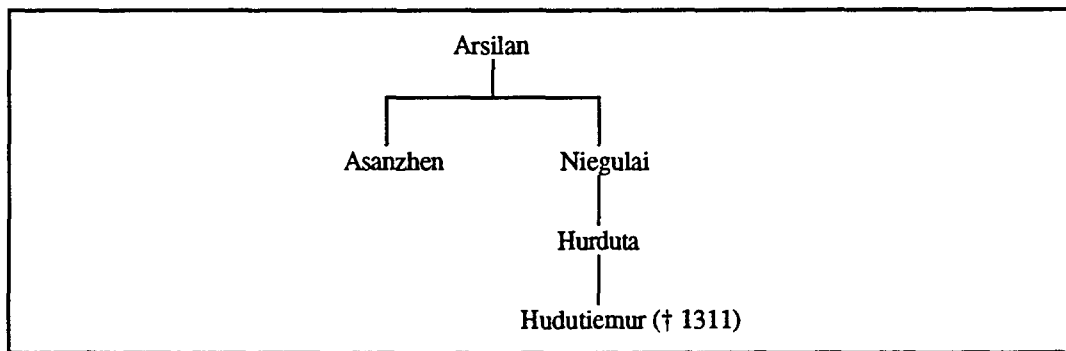

El seu primogènit, *Yesudair* (§ 15.54), va esdevenir aleshores comandant de la seva unitat, però va morir poc després durant l'atac a la ciutat de Yangzhou (Jiangsu). *Yuwashi* (§ 15.57), segon fill de Yeliebadur, va tenir, tanmateix, un destí molt més brillant: després d'heretar del seu pare la dignitat de cap de mil homes (*qianhu*), va acompanyar el Gran Canceller (*chengxiang*) Boyan (mong. *Bayan*) en la pacificació de 2.512 famílies al districte Song de Sichaoxian. A continuació, durant les llargues guerres (1275-1303) de Qubilai i el seu successor Temür contra Qaidu, els annals cataloguen nombroses campanyes i victòries de Yuwashi sobre diversos contingents i prínceps aliats de Qaidu. Després de participar en la repressió de les revoltes de Zhirwadai (mong. *Jirwadai*) i altres prínceps, fou recompensat amb 50 *liang* d'argent, 2.500 gavelles d'assignació, el *paizi* d'or amb l'emblema del tigre (*jin hu fu*) i els títols de General en Cap Pacificador de Contrades Llunyanes (*dingyuan da jiangjun*) i Comissari Militar en Cap de la Guàrdia Imperial del Davant (*qianwei qinjun du zhihui shi*). Quan el fill de Qaidu, Chabar (mong. *Čabar*), va sol·licitar la pau (1303), hom féu tornar Yuwashi de les fronteres d'Àsia Central, on havia tingut un paper destacat, concedint-li 50.000 gavelles d'assignació i el prestigiós títol de Generalíssim

¹⁸ *Yuanshi* 132 (IVANOV 1914:288-291).

Defensor de l'Estat (*zhenguo shang jiangjun*). Elogiat pel futur emperador Haishan, Yuwashi va morir l'any 1307 mentre dormia, i les seves dignitats foren heretades pel seu fill *Yiqilidai* (§ 15.55) i, en morir aquest, pel seu nét *Baizhu* (§ 15.27).

15.13. Casal d'Arsilan.¹⁹ *Arsilan* (§ 15.21) i son fill *Asanzhen* (§ 15.22) van sotmetre's a Mōngke quan les tropes d'aquest envoltaren llur ciutat. Aleshores, *Arsilan* va quedar com a senyor dels alans, mentre que *Asanzhen* va entrar al servei dels mongols, caient poc després valerosament en un enfrontament amb el rebel *Durge*. Mōngke va trametre el seu cadàver a *Arsilan*, i aquest, considerant que *Asanzhen* havia mort abans de poder servir l'imperi, li lliurà el seu fill segon, *Niegulai* (§ 15.44), que va acompanyar el general *Wuliyanghatai* (mong. *Uriyanggadai*) en l'atac a *Halazhang* (Yunnan), on es distingí, morint tanmateix durant les guerres contra els Song quan fou ferit per una sageta. *Hurduta* (§ 15.38), fill de *Niegulai*, fou comandant d'una unitat de cent homes (*bohu*) i va morir de malaltia. El seu fill *Hudutiemur* (§ 15.37), que va participar en les campanyes contra *Qaidu*, obtingué l'any 1308 les dignitats de *xuanwu jiangjun* i Vice-Comissari Militar en Cap dels alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra (*zuowei asu qinjun fu du zhihui shi*). Va morir l'any 1311.

15.14. Casal de Niegulai.²⁰ *Niegulai* (§ 14.44), junt amb un cert *Yeliya* (§ 14.51) i trenta alans més, va sotmetre's durant el regnat de Mōngke, participant en la campanya d'aquest contra la província xinesa de Sichuan (batalla del mont *Diaoyu shan*) i en la repressió del rebel *Li Tan*. El seu fill *Atachi* (§ 15.23), en època de *Qubilai*, va prendre part en el setge de *Xiangyang* (Anhui), va vèncer *Shilie* (mong. **Širegi?*) i va anar de campanya contra *Naiyan* (mong. *Nayan*). Encara actiu sota els emperadors *Temür*, *Haishan* i *Ayurbarwada*, ocupà diversos títols, entre ells el de *zhasawusun* i el de cap de mil alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra (*zuo asu wei qianhu*).

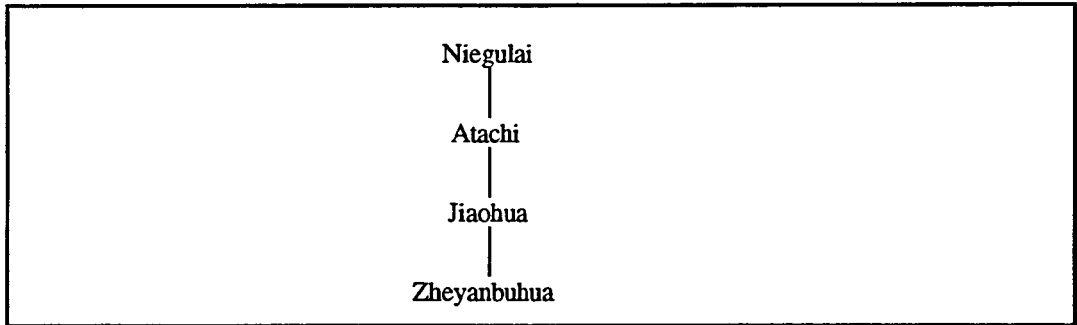
Jiaohua (§ 15.39), fill d'*Atachi*, era Portador del Para-sol (*sugurchi*) quan va heretar les dignitats del seu pare; va reprimir el rebel *Biliatu* i va distingir-se lluitant al post de *Juyongguan* durant les guerres civils que seguiren la mort de *Yesün Temür* (1328), entrant més endavant en la Direcció pels Accessoris Imperials (*zhangpei jian*).

El seu fill *Zheyانبuhua* (§ 15.59), de primer *sugurchi* d'*Ayurbarwada* i més tard ascendit a Majordom (*baorchi*) sota *Šidebala*, va anar a trobar la facció de l'emperador *Tuy Temür* a la província de *Henan*, éssent recompensat i nomenat **wenduchi*. Durant les operacions militars de *Juyongguan*, va executar alguns soldats de l'Exèrcit Aliat (*tanmachi jun* = mong. *tammači*) que promovien el

¹⁹ *Yuanshi* 123 (IVANOV 1914:292-293).

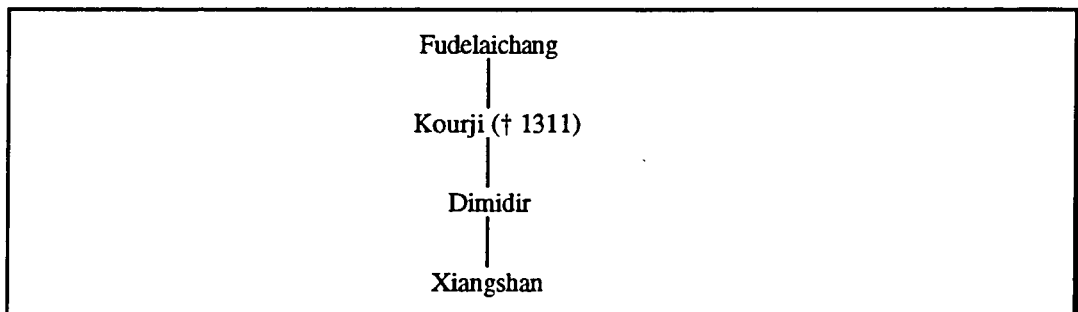
²⁰ *Yuanshi* 123 (IVANOV 1914:293-294).

desànim entre les tropes; aleshores, hom va atorgar-li la dignitat de Director de l'Oficina de Nomenaments Militars (*bingbu langzhong*) i li fou ordenat de reclutar una unitat de quatre-cents alans. Un mes després, incorporat al *shumi yuan* i en possessió del *paizi* amb l'emblema del tigre adornat amb dues perles (*erzhu hu fu*), va trobar els enemics a Tongzhou al front de sis-cents homes, derrotant Tumandier a les muntanyes Tanzi shan.

15.15. Casal de Fudelaichang.²¹ En temps de Mōngke, *Kourji* (§ 15.40) i el seu pare *Fudelaichang* (§ 15.34), senyor de vint famílies (*hu*) alanes, es van incorporar a la Guàrdia. Sota Qubilai, *Kourji* va distingir-se en les campanyes contra els Song, acompanyant *Azhu* (mong. *Aju*) com a cap de cent homes (*bohu*), i fou recompensat i nomenat Gran jutge del Tribunal Suprem de Justícia (*da zongcheng fu yeke zhaluhuachi*) i comandant d'una unitat d'alans. Després d'una meritòria participació en les guerres contra *Qaidu*, fou nomenat governador de la província de Huguang per l'emperador *Temür* i, més endavant, *du zhihui shi* dels alans de la Guàrdia i *guangwei jiangjun* per l'emperador *Haishan*, morint el 1311.

Dimidir (§ 15.32), fill de *Kourji*, fou ascendit de **yudianchi* a cap d'una unitat de cent homes (*bohu*) i comandant dels alans. Junt amb *Yuguashi* (§ 15.56), va marxar a *Suobaozhi* contra *Jingangnu*, que recolzava el príncep *Naiyan* (mong. *Nayan*), i va forçar a rendir-se *Hadan* (mong. *Qadan*) i *Tulu* a *Lei*, éssent recompensat. En morir el seu pare, va heretar-ne les dignitats, rebent a més els títols de *du zhihui shi* dels alans de la Guàrdia Imperial i *mingwei jiangjun*.

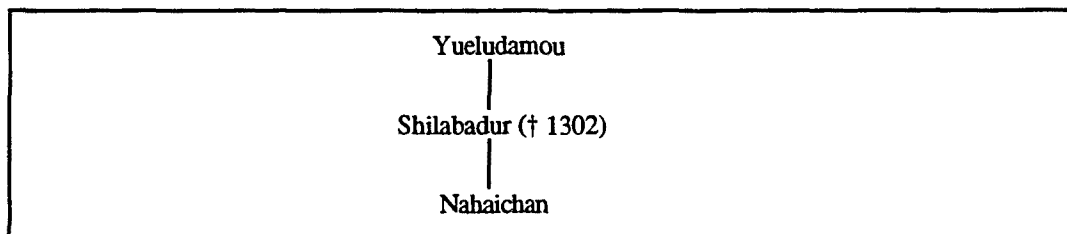

Son fill *Xiangshan* (§ 15.50) ocupà un lloc a la Guàrdia sota els emperadors *Haishan* i *Ayurbarwada*. Durant la guerra successòria posterior a la mort de *Yesün Temür*, va participar en la batalla per *Yixing* (regió de *Shangdu*), rebutjant els enemics des del matí fins al vespre en tretze llocs diferents i occint-ne set; per aquesta gesta li fou concedit el cinturó d'or i fou nomenat Comissari Militar en Cap dels alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra (*zuowei asu qinjun du zhihui shi*).

²¹ *Yuanshi* 135 (IVANOV 1914:294-296).

15.16. Casal de Yueludamou.²² L'alà *Yueludamou* (§ 15.58) va sotmetre's en temps de Möngke amb deu alans més i fou nomenat Pastor dels Ramats de Cavalls Imperials (**atachi*). Va participar incorporat a l'exèrcit del futur emperador Qubilai en la batalla de Hala, distingint-se en combat, però morint poc després en declarar-se-li una gangrena.

El seu fill *Shilabadur* (§ 15.45) en fou rescabalat per Qubilai i va acompanyar Boyan (mong. *Bayan*) en una campanya contra el sud (1284), rebent pel seu valor el càrrec d'*atachi* que havia ocupat el seu pare. Per la seva destresa durant una cacera, obtingué de Qubilai diferents regals i la dignitat de Ministre en Cap de la Mansió de la Talabarderia Imperial (*shangcheng si qing*). L'any 1287 hom el nomenà cap d'una unitat de mil alans (*qianhu*) i *wulüe jiangjun*, i li fou concedit el *paizi* d'or (*jinfu*). Va seguir el príncep Yuanhelu en la campanya contra Naiyan (mong. *Nayan*) i va rebre pels seus mèrits diversos presents i el títol de *wude jiangjun*, conservant a més les dignitats de *shangcheng si qing* i *qianhu*; més endavant, va derrotar l'insurrecte Jidaan i l'emperador Temür, lloant les seves gestes, va donar-li un exèrcit de dos mil homes per tal que ataqués el rebel Yutuotuo, que fou vençut i empresonat per l'alà.

Shilabadur va morir l'any 1302. El seu fill *Nahaichan* (§ 15.42) va heretar les seves dignitats, obtenint el 1308 el títol de *xuanwu jiangjun*, un càrrec sobre els alans de la Guàrdia Imperial de la Dreta (*youwei asu*) i el *paizi* amb l'emblema del tigre adornat amb una perla (*yizhu hu fu*). L'any 1325 fou nomenat *mingwei jiangjun*.

15.17. Casal de Biejiba.²³ En temps de Möngke, l'alà *Biejiba* (§ 15.28) va lluitar en la batalla de les muntanyes Diaoyu shan (campanya contra Sichuan). El seu fill *Cheli* (§ 15.31) va servir com a arquer (mong. *qorci*) sota Qubilai, palesant gran valor en les guerres contra Qaidu i obtenint un botí considerable en bestiar durant l'expedició contra Kanghai, de manera que l'emperador, elogiant-lo, li concedí una assignació de 3.500 *ding*.²⁴ Durant el regnat de Temür, va punir uns saquejadors que havien atacat la localitat de Boluotuo, marxant després a la localitat de Barhu a lliurar els presoners i els ramats capturats i éssent recompensat pel mateix Temür i pel futur emperador Haishan. Quan l'any 1309 hom va conferir una administració als alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra, *Cheli* va rebre-hi el títol d'Ajudant (*zuowei asu qianshi*), a més del *paizi* d'or (*jinfu*). Més endavant, pel seu valor durant una campanya del príncep Xiangningwang contra el nord, fou recompensat amb el *paizi* amb l'emblema del tigre i una perla (*yizhu hu fu*).

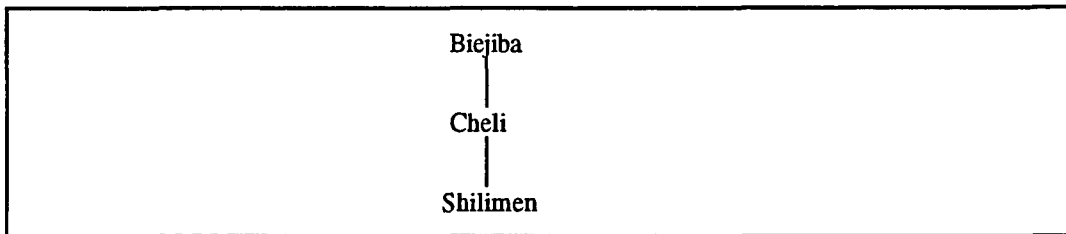
Shilimen (§ 15.46), fill de *Cheli*, va servir a la Guàrdia, participant a Chaohechuan el 1329 en la captura de Wanzhe Badur Aidijin i onze persones més, de les quals en féu executar vuit; tot seguit, va distingir-se lluitant contra

²² *Yuanshi* 135 (IVANOV 1914:296-297).

²³ *Yuanshi* 135 (IVANOV 1914:297-298).

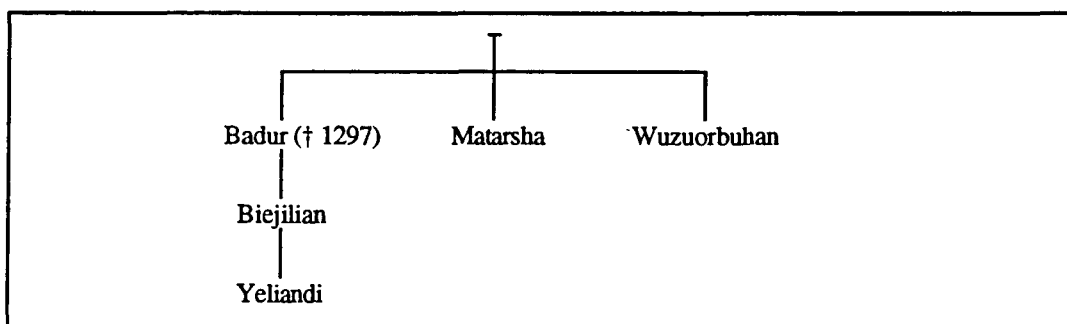
²⁴ El *ding* o lingot era la unitat bàsica d'argent i pesava 50 *liang*; cf. nota 18 & HUCKER 1985:69.

Shilanimatai a Yixing (reg. Shangdu), éssent recompensat. L'any 1339 va atacar Tumantair a Liangjiadian, eliminant quatre enemics; en posteriors combats, va occir quatre homes més a Daozhou (tocant al riu Yangzjiang) i dotze al mont Tanzi shan: per aquestes gestes, fou nomenant Ajudant dels alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra (*zuowei asu qianshi*).

15.18. Casal de Badur.²⁵ Quan Mōngke encara era príncep successor, li feren acte de submissió junt amb llur poble els tres germans alans *Badur* (§ 15.26), *Matarsha* (§ 15.41) i *Wuzuorbuhān* (§ 15.49). Matarsha va acompanyar Mōngke en l'expedició contra la ciutat alana de *Maigesī* (vid. § 6.17.1) al cap de l'avantguarda i, encara que fou ferit per dues sagetes, va apoderar-se'n; més endavant, va prendre part en la batalla de les muntanyes Diaoyu shan, morint en campanya.

Establert a Yixing (reg. Shangdu), Badur va participar en la lluita contra el rebel Li Tan i en dotze combats durant el setge de Jinan (Shandong). Recompensat i afavorit per Qubilai, va accedir successivament a les dignitats de comandant d'una unitat de mil alans (*qianhu*), Pastor dels Ramats de Cavalls Imperials (**atachi*) i cap de cent homes (*bohu*) de la Guàrdia de Corps Imperial (*qiexue*); aleshores va anar de campanya al sud amb Tabutai, lluitant a Jingangtai (Hubei). En tornar, va expressar el seu desig de morir en campanya a la seva terra pàtria, però l'emperador va retenir-lo al seu costat i el va nomenar *bokesun*. Sempre que anava a muntar, Qubilai li ordenava que li portés el cavall de la brida. El 1286 fou nomenat *guangwei jiangjun* i Vice-comissari Militar en cap de la Guàrdia Imperial del Darrere (*houwei qinjun fu du zhihui shi*), rebent el *paizi* amb l'emblema del tigre; l'any següent va prendre part en la campanya contra Naiyan (mong. *Nayan*), fent presoner el general Qianjianu a Yimihe, i li fou atorgat com a recompensa el títol de General en Cap Pacificador de Contrades Llunyanes (*dingyuan da jiangjun*).

En morir Badur l'any 1297, el seu fill *Biejilian* (§ 15.29) va heretar les seves dignitats. Quan diverses unitats de l'Exèrcit Aliat (*tanmachi jun* = mong. *tammači*) de Hedong, Shenxi, *Gangchang, Yanan, Hebei, Liaoyang, Henan i Shandong van tenir enfrontaments a propòsit de les pastures (1300), hom va encomanar una investigació dels fets a Biejilian, qui, després de castigar els culpables, fou nomenat

²⁵ *Yuanshi* 132 (IVANOV 1914:299-300).

General en Cap de les Estacions de Postes (*huaiyuan da jiangjun*). Més endavant, al servei del ministre El Temür, féu presoner Wubodula, aliat de Daolasha (àr.-np. *Daulat-sâh*), i va ocupar amb unitats de la Guàrdia la porta de Juyongguan i tots els seus punts estratègics importants (1328). Per les seves gestes durant la guerra contra Wang Chan (mong. *Ongčan*), qui s'havia revoltat a Yangtoushan el desembre del 1329, l'emperador Tuy Temür va atorgar-li nombrosos presents i el *paizi* amb l'emblema del tigre adornat amb tres perles (*tezhusan hu fu*). Quan, poc després, Biejilian va morir d'una malaltia, el seu fill *Yeliandi* (§ 15.52) el succeí.

15.19. Catàleg de dignitats ocupades pels *semu ren* alans.²⁶ Vet aquí un llistat alfabètic de tots els títols oficials atorgats als *semu ren* alans segons les biografies del *Yuanshi*. El terme *qinjun* indica aquelles dignitats sota l'autoritat directa de l'emperador (H = HUCKER 1985; R = RACHEWILTZ 1993):

a) són títols mongols:²⁷

- *badur* = mong. *ba'atur*, *bayatur* (Ha₁) "Heroi (oficial d'èlite)";
- *bohu* = mong. *jayun-u noyan* (Hr₃ Ko₅ Ba₈) "cap de cent homes" (Ba₈ *qiexue bohu* "cap de cent homes de la Guàrdia de Corps Imperial");
- *daluhuachi* = mong. *daruyaci* "Supervisor" en els títols *badu daluhuachi* (Bo₁) = mong. *bayatur daruyaci* i *you asu wei daluhuachi* (Fu₁) "Supervisor dels alans de la Guàrdia Imperial de la Dreta" [H 5993];
- *kehuorchi* = mong. *qorci* (Che₇) "Arquer" (xin. *kehuo* = mong. *qo*);
- *qianhu* = mong. *mingyan-u noyan* (At₁ Bo₁ Ye₂ Yu₂ At₄ Shi₆ Ba₈) "cap de mil homes" (At₄ *zuo asu wei qianhu* "cap de mil alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra");
- *yeke zhaluhuachi* = mong. *yeke jarquci* "Gran Jutge" en el títol *da zongcheng fu yeke zhaluhuachi* (Ko₅) "Gran Jutge del Tribunal Superior de Justícia" [H 34, 6082; R 710].

b) les "tauletes d'autoritat" (*paizi*) facilitaven als seus portadors la utilització dels cavalls i farratge de les estacions de postes de l'imperi, indicant alhora llur rang:

- *jin fu* (Ha₁ At₁ Bo₁ Ye₂ Shi₆ Che₇) "tauleta d'or" = dignitat de cap de mil (*qianhu*);
- *jin hu fu* (Bo₁ Yu₂) "tauleta d'or amb l'emblema del tigre";
- *yizhu hu fu* (Ad₁ Na₆ Che₇) "tauleta amb l'emblema del tigre amb una perla";
- *erzhu hu fu* (Zhe₄) "tauleta amb l'emblema del tigre amb dues perles";
- *tezhusan hu fu* (Ad₁ Bi₈) "tauleta amb l'emblema del tigre amb tres perles".

c) els Comissaris Militars en Cap [*du zhihui shi* H 7199] comanaven unitats de la Guàrdia Imperial (*shiwei*) o bé ocupaven dignitats d'importància equivalent [potser són aquests els llocs no indicats que ocuparen Fu₁ a la *houwei* i Na₆ a la *youwei*]:

²⁶ Abreviatures dels noms d'aquells alans al servei dels Yuan que ocuparen títols oficials (la xifra en subíndex que les acompanya en el catàleg superior indica a quin dels vuit casals pertanyien):

- Casal d'Hanghusi (1): Ha = Hanghusi; At = Atachi; Ad = Adachi; Bo = Bodar; Wo = Woluosi; Fu = Fuding.
- Casal de Yeliebadur (2): Ye = Yeliebadur; Yu = Yuwashi.
- Casal d'Arsilan (3): Hr = Hurduta; Hd = Hudutiemur.
- Casal de Niegulai (4): At = Atachi; Ji = Jiaohua; Zhe = Zheyانبuhua.
- Casal de Fudelaichang (5): Ko = Kourji; Di = Dimidir; Xi = Xiangshan.
- Casal de Yueludamou (6): Yu = Yueludamou; Shi = Shilabadur; Na = Nahaichan.
- Casal de Biejiba (7): Che = Cheli; Shi = Shilimen.
- Casal de Badur (8): Ba = Badur; Bi = Biejilian.

²⁷ *Badur*, *daluhuachi*, *kehuorchi* i *zhaluhuachi* són transliteracions del mongol al xinès; *bohu* i *qianhu*, traduccions o equivalents xinesos dels títols mongols.

xin. (<i>d. = du zhihui shi</i>)	alà	Com[issari] / Vice-Com[issari]
– <i>houwei qinjun d.</i>	Bo ₁	"Com. de la G. Imp. del Darrera";
– <i>houwei qinjun fu d.</i>	Ba ₈	"Vice-Com. de la G. Imp. del Darrera";
– <i>longzhen wei qinjun d.</i>	Wo ₁	"Com. de la Comissió de Defensa Tàctica dels Exèrcits Imperials" [H 3874];
– <i>tidiao d.</i>	Fu ₁	"Com. Superintendent" [H 6470];
– <i>qianwei qinjun d.</i>	Yu ₂	"Com. de la G. Imp. del Davant";
– ... <i>wei asu qinjun d.</i>	Ko ₅	"Com. dels alans de la G. Imp. (no especificada)";
– <i>youwei asu qinjun d.</i>	Du ₁	"Com. dels alans de la G. Imp. de la Dreta";
– <i>zuwei asu qinjun d.</i>	Xi ₅	"Com. dels alans de la G. Imp. de l'Esquerra";
– <i>zuwei asu qinjun fu d.</i>	Hd ₃	"Vice-Com. dels alans de la G. Imp. de l'Esquerra".

d) dins del Generalat hom pot distingir, de menor a major rang, entre Generals (*jiangjun*), Generals en Cap (*da jiangjun*) i Generalíssims (*shang jiangjun*). El títol bàsic (*jiangjun*) sempre es troba acompanyat per diferents prefixos: *guangwei jiangjun* (Ko₅ Ba₈), *mingwei jiangjun* (Na₆), *wude jiangjun* (Shi₆), *wulüe jiangjun* (Shi₆) i *xuanwu jiangjun* (Hd₃ Na₆). Són títols de prestigi:

- *dingyuan da jiangjun* (Bo₁ Fu₁ Yu₂ Ba₈) "General en Cap Pacificador de Contrades Llunyanes" [H 6746];
- *huaiyuan da jiangjun* (Fu₁ Bi₈) "General en Cap de les Estacions de Postes" [H 2820];
- *zhenguo shang jiangjun* (Yu₂) "Generalíssim Defensor de l'Estat" [H 385].

e) altres títols documentats entre els alans són:

- *bingbu langzhong* (Zhe₄) "Director de l'Oficina de Nomenaments Militars" [H 4691];
- *shangcheng si qing* (Shi₆) "Ministre en Cap de la Mansió de la Talabarderia Imperial" [H 4977];
- **yudianchi* (Di₅) "Encarregat dels afers d'aquelles localitats habitades per turcs";
- *zhishan dafu* (Fu₁) "Gran Mestre Adjutor de la Bondat" [H 7537];
- *zuwei asu qianshi* (Che₇ Shi₇) "Ajudant dels alans de la Guàrdia Imperial de l'Esquerra".

f) així mateix, Ji₄ va exercir un càrrec no especificat dins la *zhangpei jian* "Direcció pels Accessoris Imperials" [H 169]. Hom ignora, d'altra banda, el significat dels títols *bokesun* (Ba₈) i *zhasawusun* (At₄).

g) dignitats relacionades amb el servei a la cort o a la persona de l'Emperador eren: **atachi* (Yu₆ Shi₆ Ba₈) "Pastor dels Ramats de Cavalls Imperials"; *baorchi* = mong. *bawurci* (Zhe₄) "Majordom" [R 709]; *sugurchi* = mong. *sügürçi* (Ji₄ Zhe₄) "Portador del Para-sol" [R 706] i **wenduchi* (Zhe₄), potser l'assistent que ajudava l'Emperador a cenyir l'espasa (IVANOV 1914:294 n. 1).

h) a través de l'Oficina d'Assumptes Militars (*shumi yuan*), l'Emperador controlava el potencial bèl·lic mongol. Només dos alans hi foren incorporats, i no sabem quin lloc exacte va ocupar un d'ells (Zhe₄); quant a l'altre, hi va exercir tres dignitats diferents:

- *shumi yuan qianshi* (Fu₁) "Ajudant de l'Oficina d'Assumptes Militars" [H 917];
- *tongzhi shumi yuan* (Fu₁) "Vice-Prefecte de l'Oficina d'Assumptes Militars" [H 7471];
- *zhi shumi yuan shi* (Fu₁) "Administrador de l'Oficina d'Assumptes Militars" [H 1064].

Onomàsticon

Per a l'estudi de l'abundant antroponímia alana documentada al *Yuanshi* (YS) és de gran interès la llista que dona HAENISCH 1962:185-189 dels signes sil·làbics emprats per a la transcripció xinesa del text mongol de la "Història secreta dels mongols" (xin. *Yuanchao Bishi*, mong. *Mongyol-un Niyuča Tobčayan*), ja que es tracta d'un cas paral·lel i coetani d'utilització del sil·labari xinès per a la notació dels mots d'una altra llengua. Les principals peculiaritats d'aquest sistema de transcripció són (cf. VON DER GABELENTZ 1881:87-89):

- les oclusives sordes xineses equivalen a sonores mongols i les sordes aspirades xineses, a sordes mongols. Cal no deixar-se enganyar per les ambigüetats del sistema pinyin: per exemple, en una conjectura com ara *Bodar*, les oclusives són sonores (valors mongols), però en la transcripció xinesa original *Bo-da-er* (Wade-Giles *Po-ta-erh*) són sordes.

- hom utilitza signes sil·làbics específics per a notar consonants en final de síl·laba o "aïllades" inèdites en xinès: així, per exemple, *ba-bu*, *ba-mu*, *ba-er*, *ba-si* = *bab*, *bam*, *bar*, *bas*; *ba-er-si* = *bars*, etc.

Per aquest motiu, quan la consulta de la "Silbenliste" de HAENISCH ho autoritza, les entrades incorporen, a més de la transcripció en pinyin de la seqüència de signes sil·làbics xinesos, una reconstrucció a partir dels valors fonètics que aquests tenen al *Yuanchao Bishi*, més pròxims als alans: així, per exemple, a partir d'un xinès *A-er-si-lan* tenim una lectura **Arslan*, etc.

15.20. A-da-chi 阿答赤

NP [m.] D *A-da-chi* YS 135 (**Adači*). — P Fill d'Anghesi (§ 15.11 n. 17). — I Cf. *A-ta-chi* (§ 15.23); *vid. Addac* (§ 2.46).

15.21. A-er-si-lan 阿兒思蘭

NP [m.] D *A-er-si-lan* YS 123 (**Arslan*). — P Pare d'Asanzhen i Niegulai¹ (§ 15.13). — I El turc *arslan* "lleó", freqüent en antroponímia turca i persa.

15.22. A-san-zhen 阿散真

NP [m.] D *A-san-zhen* YS 123 (**Asan-?*). — P Fill d'Arsilan (§ 15.13). — I Etimologia desconeguda.

15.23. A-ta-chi 阿塔赤

NP [m.] D *A-ta-chi* YS 123, 132 (**Atači*). — P [1] Fill d'Hanghusi i Waimasi, germà d'Anfapu, marit de Naiyaozhen i pare de Bodar (§ 15.11) [2] Fill de Niegulai i pare de Jiaohua (§ 15.14). — I Cf. *A-da-chi* (§ 15.20); *vid. Addac* (§ 2.46).

15.24. An-fa-pu 按法普

NP [m.] D *An-fa-pu* YS 132 (**An-?*). — P Fill d'Hanghusi i Waimasi i germà d'Atachi¹ (§ 15.11). — I Etimologia desconeguda.

15.25. Ang-he-si 昂和思

NP [m.] D *Ang-he-si* YS 132 (**Ang-?-s / Eng-?-s*). — P Pare d'Adachi (§ 15.11 n. 17). — I Equiparat per IVANOV 1914:282 n. 4 amb *Hang-ren-si* (§ 15.36). Etimologia desconeguda.

15.26. Ba-du-er 拔都兒

NP [m.] D *Ba-du-er* YS 132 (**Badur*). — P Germà de Wuzuorbahan i Matarsha i pare de Biejilian (§ 15.18). — I El títol turco-mongol *bayatur* en la forma contracta *bâtur / bâdur* < *ba'atur* (cf. IVANOV 1914:288; PELLISOT 1949[II]:132 n. 2); documentat entre els alans abans de la conquesta mongol en el

grec Πακαθαρ (Zelenčuk 11-13; ZGUSTA 1987:25, 34), àrab *B.ghây.r* (§ 6.24), georg. *Baqat'ar* (§.9.13); cf. *Shi-la-ba-du-er* (§ 15.45) i *Ye-lie-ba-du-er* (§ 15.53).

15.27. **Bai-zhu** 拜住

NP [m.] D *Bai-zhu* YS 132. — P Fill de Yiqilidai (§ 15.12). — I L'antropònim mongol *Baiju*.

15.28. **Bie-ji-ba** 別吉八

NP [m.] D *Bie-ji-ba* YS 135 (**Begiba*). — P Pare de Cheli (§ 15.17). — I Etimologia desconeguda; cf. *Bie-ji-lian* (§ 15.29).

15.29. **Bie-ji-lian** 別吉連

NP [m.] D *Bie-ji-lian* YS 132 (**Begi-?*). — P Fill de Badur i pare de Yeliandi (§ 15.18). — I Etimologia desconeguda; cf. *Bie-ji-ba* (§ 15.28).

15.30. **Bo-da-er** 伯答兒

NP [m.] D *Bo-da-er* YS 132 (**Baidar*). — P Fill d'Atachi¹ i de Naiyaozhen i pare de Woluosi, Fuding i Dudan (§ 15.11). — I Etimologia desconeguda.

15.31. **Che-li** 徹里

NP [m.] D *Che-li* YS 135 (**Čeli*). — P Fill de Biejiba i pare de Shilimen (§ 15.17). — I Etimologia desconeguda.

15.32. **Di-mi-di-er** 的迷的兒

NP [m.] D *Di-mi-di-er* YS 135 (**Dimidir*). — P Fill de Kourji i pare de Xiangshan (§ 15.15). — I Antropònim cristià (IVANOV 1914:295; *OJaF* I 253: gr. Δημήτριος, rus *Dimitrij* "Demetri"); cf. georg. *Dimitri* (§ 9.19).

15.33. **Du-dan** 都丹

NP [m.] D *Du-dan* YS 132 (**Dudan*). — P Fill d'Bodar i germà de Fuding i Woluosi (§ 15.11). — I Potser un nom derivat d'una paraula infantil: cf. els antropònims *Δαδας*, *Δαδος*, *Δαδους* i *Δαδατος*, profusament documentats (*NB* 75a-76a; *Slav.* I 136, 190; *PN* 301-302), així com l'oss. *dada* "papa" (*IÈSOJa* I 341) i els noms *Dado* [m.] i *Dudu* [f.] (*Slav.* I 136; *PN* 301; *ORNS* I 507); insegur.

15.34. **Fu-de-lai-chang** 福得來賜

NP [m.] D *Fu-de-lai-chang* YS 135 (?). — P Pare de Kourji (§ 15.15). — I IVANOV 1914:294 transcriu el quart sil·labograma *si*, en comptes de *chang*; etimologia desconeguda.

15.35. **Fu-ding** 福定

NP [m.] D *Fu-ding* YS 132 (?). — P Fill de Bodar i germà de Dudan i Woluosi (§ 15.11). — I Segons PELLIOT 1914:642 (cf. DAUVILLIER 1953:80 n. 1; PELLIOT 1973:48 n. 2), el *Futim* o *Fodim* de la carta a Benet XII (§ 4.40). Etimologia desconeguda.

15.36. **Hang-hu-si** 杭忽思

NP [m.] D *Hang-hu-si* YS 132 (**Hang-?-s*). — P Marit de Waimasi i pare d'Anfapu i Atachi¹ (§ 15.11). — I Etimologia desconeguda.

15.37. Hu-du-tie-mu-er 忽都帖木兒

NP [m.] D *Hu-du-tie-mu-er* YS 123 (**Hudutemur*). — P Fill de Hurduta (§ 15.13). — I Un compost amb el turco-mongol *temür* "ferro" (*OJaF* I 254; GERHARDT 1939:37), freqüent en l'antropònimia de l'època (*Möngke-Temür*, *Temür-Buqa*, *Temür-Qutluy*). L'element *hu-du* és potser una escriptura defectiva o un error per **hu-er-du*: cf. el nom del seu pare *Hu-er-du-ta* (§ 15.38) i el gr. Τεμήρης (§ 5.50).

15.38. Hu-er-du-ta 忽兒都答

NP [m.] D *Hu-er-du-ta* YS 123 (**Hurduta*). — P Fill de Niegulai i pare de Hudutiemur (§ 15.13). — I Potser un antropònim mongol a partir d'una forma **Hürdü-* (cf. PELLIOT 1949[II]:31-32); diferent del mong. *ordu* "palau, campament".

15.39. Jiao-hua 教化

NP [m.] D *Jiao-hua* YS 123 (?). — P Fill d'Atachi² i pare de Zheyانبuhua (§ 15.14). — I Etimologia desconeguda.

15.40. Kou-er-ji 口兒吉

NP [m.] D *Kou-er-ji* YS 135 (**Keorgi*). — P Fill de Fudelaichang i pare de Dimidir (§ 15.15). — I Segons ABAJEV (*OJaF* I 254; GERHARDT 1939:37; *IËSOJa* IV 219) l'oss.dig. *xwarz*, ir. *xorz* "bo", documentat com a antropònim en el jazó *Hurz* (§ 4.38); tanmateix, la lectura **Keorgi* a partir dels valors fonètics del *Yuanchao Bishi* recorda més l'antropònim cristià gr. Γεώργιος, rus *Georgij* "Jordi", de ben segur el "Georg" de W. TOMASCHEK *RE* Ii [1893] 1284: cf. també el nom *Girgan*, Γεωργούς (§ 8.3).

15.41. Ma-ta-er-sha 馬塔兒沙

NP [m.] D *Ma-ta-er-sha* YS 132 (**Matarsa*). — P Germà de Badur (§ 15.18). — I Segons ABAJEV (*OJaF* I 254; GERHARDT 1939:37; *IËSOJa* III 274), l'antropònim alà *Matærsa* "valerós, sense por" (lit. "que-no-tingui-por!"), un "Glückbringender Name" format per la partícula prohibitiva *ma* i la 3^a p. sg. del futur de subjuntiu del verb oss.dig. *tærsun*, ir. *tærsyn* "témer"; cf. el nom propi documentat en l'elamita *ma-tur-sá*, segons I. GERSHEVITCH, d'un ap. **Mâtrsa*-a partir de l'injuntiu *mâ trsa* "que-no-tingui-por!" (*NÜ* 162); contra R. SCHMITT (comun. epistolar del 2.3.1995), qui ens prevenia contra l'existència de «Satznamen» en irànic (i en indoeuropeu en general).

15.42. Na-hai-chan 那海產

NP [m.] D *Na-hai-chan* YS 135 (**Noqai-*). — P Fill de Shilabadur (§ 15.16). — I Potser un derivat del mongol *noqai* (*noyai*) "gos", usat molt sovint com a antropònim.

15.43. Nai-yao-zhen 乃咬眞

NP [f.] D *Nai-yao-zhen* YS 132 (**Nai-?*). — P Muller d'Atachi¹ i mare de Bodar (§ 15.11). — I Etimologia desconeguda.

15.44. Nie-gu-lai 捏古來

NP [m.] D *Nie-gu-lai* YS 123 (**Negulai*). — P [1] Fill d'Arslan, germà d'Asanzhen i pare de Hurduta (§ 15.13); [2] Pare d'Atachi² (§ 15.14). — I Antropònim cristià (IVANOV 1914:292; *OJaF* I 253; GERHARDT 1939:37); cf. gr. Νικόλαος, rus *Nikolaj* "Nicolau", així com l'advocació ὁ ἄγιος Ν(ι)κόλαος

de la inscripció del riu Zelenčuk (ZGUSTA 1987:21-25) i el *Wac Nikkola* "Sant Nicolau" de les llegendes nartes (*IËSOJa* II 181-183; GERSHEVITICH 1955).

15.45. **Shi-la-ba-du-er** 失刺拔都兒

NP [m.] D *Shi-la-ba-du-er* YS 135 (**Shilabadur*). — P Fill de Yueludamou i pare de Nahaichan (§ 15.16). — I La segona part del nom és el títol *Ba-du-er* (§ 15.26); quant a *Shi-la*, recorda el mong. *šira* "groc" (cf. l'etnònim *Šira-Uiyur* "uigurs grocs").

15.46. **Shi-li-men** 失里門

NP [m.] D *Shi-li-men* YS 135 (**Šilimun*). — P Fill de Cheli (§ 15.17). — I Antropònim cristià (IVANOV 1914:298; *OJaF* I 253; GERHARDT 1939:37; gr. Σαλομών, rus *Solomon* "Salomó"); PELLIOT 1949:46 documenta una forma turquitzada *Šilemün*, propera al **Šilimun* reconstruït a partir dels valors del *Yuanchao Bishi*.

15.47. **Wai-ma-si** 外麻思

NP [f.] D *Wai-ma-si* YS 132 (*-*mas*). — P Muller de Hanghusi i mare d'Anfapu i d'Atachi¹ (§ 15.11). — I Etimologia desconeguda.

15.48. **Wo-luo-si** 斡羅思

NP [m.] D *Wo-luo-si* YS 132 (**Olos*). — P Fill de Bodar, germà de Fuding i Dudan (§ 15.11). — I IVANOV 1914:286 proposà llegir-hi amb reserves l'etnònim **Orus* "rus"; les fonts xineses, però, el transcriuen *Wu-lu-si* (**Ulus*; cf. PELLIOT 1949:133). La conjectura no és impossible, si recordem l'antropònim mongol **Orus Qan* (PELLIOT 1949[II]:109 "Khan des Russes"; cf. el topònim oss. *Wæræse* "Rússia" i l'etnònim oss.dig. *urus* ir. *wyrys* "rus" a *IËSOJa* IV 90, 126); val a dir que, segons GOMBOCZ 1924:107 n. 1, un document hongarès de l'any 1357 esmenta un cert *Wrs Wajvodae Philistinorum* (per a "filisteus" = alans, *vid.* § 4.38).

15.49. **Wu-zuo-er-bu-han** 兀作兒不罕

NP [m.] D *Wu-zuo-er-bu-han* YS 132 (**U-?-rb[u]han*). — P Germà de Badur i Matarsha (§ 15.18). — I Recorda l'antropònim coetani *Uzurabeg* (§ 9.31), documentat en fonts georgianes. El fonema xin. /ts/, transcrit <z>, no té un equivalent mongol, però és proper a l'osset /ts/, escrit <c>.

15.50. **Xiang-shan** 香山

NP [m.] D *Xiang-shan* YS 135 (?). — P Fill de Dimidir (§ 15.15). — I Segons PELLIOT 1914:642 (cf. DAUVILLIER 1953:80 n. 1), el *Chyansam* o *Chaticen* de la carta a Benet XII (§ 4.40). Etimologia desconeguda.

15.51. **Ye-li-ya** 也里牙

NP [m.] D *Ye-li-ya* YS 123 (**Yeliya*). — P Company de Negulai² (§ 15.14). — I Antropònim cristià (IVANOV 1914:293 n. 2; *OJaF* I 253; gr. Ἠλίας, rus *Il'ja* "Elies"), documentat a les llegendes nartes com oss.dig. *Wacelia* / *Wacella*, ir. *Wacilla* < **Wac Elia* "Sant Elias" (*IËSOJa* IV 31-32).

15.52. **Ye-lian-di** 也連的

NP [m.] D *Ye-lian-di* YS 132 (**Yelendi*). — P Fill de Biejilian (§ 15.18). — I Etimologia desconeguda.

15.53. **Ye-lie-ba-du-er** 也烈拔都兒

NP [m.] D *Ye-lie-ba-du-er* YS 132 (**Yeledadur*). — P Pare de Yesudair i Yuwashi (§ 15.12). — I Segons IVANOV 1914:288, l'antropònim cristià *Ye-lie*, això és, *Ye-li-ya* (§ 15.51), i el títol *Ba-du-er* (§ 15.26).

15.54. **Ye-su-dai-er** 也速歹兒

NP [m.] D *Ye-su-dai-er* YS 132 (**Yesudair*). — P Fill de Yeliebadur i germà de Yuwashi (§ 15.12). — I L'antropònim mongol *Yesüder*.

15.55. **Yi-qi-li-dai** 亦乞里歹

NP [m.] D *Yi-qi-li-dai* YS 132 (**Ikilidai*). — P Fill de Yuwashi i pare de Baizhu (§ 15.12). — I Etimologia desconeuda.

15.56. **Yu-gua-shi** 玉瓜失

NP [m.] D *Yu-gua-shi* YS 132 (**Ju-?-s*). — P Company de Dimidir (§ 15.15). — I Equiparat per IVANOV 1914:295 amb *Yuwashi* (§ 15.57).

15.57. **Yu-wa-shi** 玉哇失

NP [m.] D *Yu-wa-shi* YS 132 (**Juwas*). — P Fill de Yeliebadur, germà de Yesudair i pare de Yiqilidai (§ 15.12). — I Etimologia desconeuda.

15.58. **Yue-lu-da-mou** 月魯達某

NP [m.] D *Yue-lu-da-mou* YS 135 (**Yüluda-?*). — P Pare de Shilabadur (§ 15.16). — I Etimologia desconeuda.

15.59. **Zhe-yan-bu-hua** 者燕不花

NP [m.] D *Zhe-yan-bu-hua* YS 123 (**Jeyanbuhua*). — P Fill de Jiaohua (§ 15.14). — I Segons PELLIOT 1914:642 (cf. DAUVILLIER 1953:80 n. 1; PELLIOT 1973:48 n. 2) el *Jemmega* o *Chemboga* de la carta a Benet XII (§ 4.40), això és, l'antropònim mongol *Jayan-Buqa*.

XVI. TAULA CRONOLÒGICA

Aquesta taula cronològica vol donar una visió diacrònica de les activitats dels alans documentades per les fonts estudiades en aquest treball, d'acord amb els objectius exposats al prefaci. A més de la data del fet en qüestió, indicada segons la clau que donem a continuació, hom pot trobar a peu de pàgina un sistema complet de remissions a totes aquelles fonts que el documenten.

*X	pel voltant de X
X-Y	de X a Y
X/Y	entre X i Y
X ...	a partir de X
†	de font poc fidedigna
*107 aC	– primera aparició històrica dels roxolans (entre el Dnièper i el Don): Tàsios, cap dels roxolans, aliat de Pàlac, rei dels escites de Crimea, contra Mitridates VI Èupator, rei del Bòsfor.
64/47 aC	– primera aparició històrica dels aorsos (entre el Don i el NO de la mar Càspia): Espàdines, rei dels aorsos en temps de Fàrnaces, rei del Bòsfor.
22-55	– Alan, nou nom de l'antic estat de Yancai, al nord-oest de Kangju (Sogdiana); previsible formació de la confederació de tribus alana a partir d'un nucli predominantment sàrmata.
35	– primera aparició històrica dels alans (al nord del Caucas): incursió alana contra l'Armènia parta, instigada per Tiberi.

*107 aC	– Estrabó (§ 3.7.1.c); inscripció de Quersonès Tàurica (§ 3.21.a).
64/47 aC	– Estrabó (§ 3.7.2.b).
22-55	– <i>Hou Han Shu</i> (§ 15.5).
35	– Josep (§ 3.12.1); Tàcit (§ 2.13.1).

- 49 – Eunones, rei dels aorsos, aliat dels romans i de Cotis I, rei del Bòsfor, contra Mitridates, germà d'aquest darrer.
- 60/67 – ambaixada als «grandíssims reis d'Àrsia» (potser des d'Òlbia).
- 69 – incursió dels roxolans contra Mèsia.
- 72 – incursió alana contra els reialmes parts de Mèdia i Armènia.
- 93/123 – possible aliança entre cabdills bàrbars locals i alans en temps de Sauromates I, rei del Bòsfor.
- 117/38 – revolta de sàrmates i roxolans a Mèsia sota Hadrià; pau amb el rei dels roxolans.
- 135 – incursió alana contra Albània, Mèdia, Armènia i Capadòcia, repel·lida per Flavi Arrià de Nicomèdia.
- 138/61 – incursions dels alans sota Antoní Pius.
- 167/80 – † alans en les guerres germàniques de l'emperador Marc Aureli.
- *180 – els roxolans, al nord de la frontera del Danubi oriental poc abans de la mort de Marc Aureli.
- 185/89 – † incursió alana contra Mc'xet'a, capital d'Ibèria, interceptada pel rei georgià Amzasp II.
- 193/208 – Èracas, «intèrpret en cap dels alans» a Panticapèon.
- *225 – † alans aliats amb el rei armeni Xosrov I contra els perses.
- 235-38 – † regnat de l'emperador Maximí, de presumpta ascendència alana.
- 238/44 – † desfeta de l'emperador Gordià III davant dels alans a Filips.
- 243/73 – expansió de l'àrea d'influència de la Pèrsia sassànida fins a la «porta dels alans» (Darial) sota Šâbuhr I.
- 260 – † mort de l'usurpador Regalià a Mèsia, instigada pels roxolans.
- 274 – † alans al triomf d'Aurelià sobre Zenòbia de Palmira i l'usurpador gal Esvi Tètric.
- 276/82 – † enfrontaments de Roma amb els alans sota Probus.
- 330/38 – † alans aliats amb el rei dels mazk'owtk' Sanêsan contra el rei armeni Xosrov II Kotak.
- 351/67 – † alans aliats amb el rei armeni Arsak II contra els perses.

-
- 49 – Tàcit (§ 2.13.2).
- 60/67 – inscripció de Mangup (§ 3.21.b).
- 69 – Tàcit (§ 2.13.4).
- 72 – Josep (§ 3.12.2); Suetoni (§ 2.11.1); Movsês Xorenac'i (§ 7.5.2); «Història dels reis d'Ibèria» (§ 9.3.6).
- 93/123 – inscripció de Kerç (§ 3.21.c).
- 117/38 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.a); inscripció de Pola & *Borysthenes Alanus* (§ 2.44.a-b).
- 135 – Arrià (§ 3.2.1); Cassi Dió (§ 3.4.1); Temisti (§ 3.19.2); «Crònica d'Arbela» (§ 14.4).
- 138/61 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.b); inscripció bilingüe d'Armazi (§ 11.3.1).
- 167/80 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.c).
- *180 – Cassi Dió (§ 3.4.2); Jordanes (§ 4.19.1.a).
- 185/89 – «Història dels reis d'Ibèria» (§ 9.3.7).
- 193/208 – inscripció de Panticapèon (§ 3.21.d).
- *225 – Agat'angelos (§ 7.2.1); «Història dels reis d'Ibèria» (§ 9.3.8).
- 235-38 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.d); Jordanes (§ 4.19.1.b; 4.a).
- 238/44 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.e).
- 243/73 – inscripcions de Kirdir (§ 11.4.1) i Šâbuhr I (§ 11.5.1).
- 260 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.f).
- 274 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.g).
- 276/82 – *Historia Augusta* (§ 2.9.1.h).
- 330/38 – [P'awstos Bowzandac'i] (§ 7.6.1).
- 351/67 – [P'awstos Bowzandac'i] (§ 7.6.2).

- *375 – submissió dels alans pels hunnes; destrucció del reialme ostrogot d'Ermenric per hunnes i alans.
- 377/8 – aliança d'hunnes i alans amb altres bàrbars a Mèsia.
- 378 – Gracià, atacat per alans a Pannònia.
– alans a l'exèrcit del rei visigot Frítigern a la batalla d'Hadrianòpolis (9 d'agost); derrota i mort de l'emperador Valent; ràtzies de gots, hunnes i alans fins a Constantinoble.
- 379 – victòries de l'emperador Teodosi sobre alans, hunnes i gots.
- *380 – incorporació d'alans a l'exèrcit romà per Gracià; assentament d'auxiliars alans, hunnes i gots a Pannònia per Teodosi.
- 383/4 – auxiliars alans i hunnes invocats pel franc Bautó, cap de la milícia d'occident, contra una incursió de iutungs a les Rèties.
- *390 – excurs etnogràfic d'Ammià Marcel·lí sobre els alans.
- 394 – Saül, cap dels auxiliars alans d'Estilicó a la batalla del riu Fred contra Arbogast i l'usurpador Eugeni.
- 398 – tropes auxiliars alanes a Milà.
- 401/10 – alans a l'exèrcit del rei visigot Alaric al nord d'Itàlia.
- 402 – auxiliars alans a l'exèrcit d'Estilicó a la batalla de Pol·lència contra Alaric.
– enfrontaments entre alans i hunnes (lloc indeterminat).
- 405 – auxiliars alans i hunnes a l'exèrcit dirigit per Estilicó contra el rei ostrogot Radagais.
- 406 – pas del Rin pel rei vàndal Godigisel i el rei alà Respèndial; batalla contra els francs federats de Roma (31 desembre); defecció anterior de l'alà Goar.
- 407... – invasió de les Gàl·lies per alans, sueus i vàndals.
- 409... – invasió d'Hispania per alans, sueus i vàndals.

-
- *375 – Ammià (§ 2.18.3.a); Ambròs (§ 2.17.1); Jordanes (§ 4.19.1.c).
 - 377/8 – Ammià (§ 2.18.3.b).
 - 378 – Ammià (§ 2.18.3.c).
– Ammià (§ 2.18.3.d-e).
 - 379 – *Consularia Constantinopolitana* (§ 2.24); Ausoni (§ 2.20.1.a-b); Pacat (§ 2.34.1.a); Orosi (§ 2.33.2.a); Marcel·lí (§ 4.22.1.a); Beda (§ 4.3.1.a); Pau Diaca (§ 4.26.1.a).
 - *380 – [Aureli Víctor] (§ 2.19.1); Pacat (§ 2.34.1.b); Zòsim (§ 3.20.1); Jordanes (§ 4.19.1.d); Pau Diaca (§ 4.26.1.b).
 - 383/4 – Ambròs (§ 2.17.2).
 - *390 – Ammià (§ 2.18.2).
 - 394 – Joan d'Antioquia (§ 5.6.1).
 - 398 – Claudià (§ 2.22.2.a); *Notitia Dignitatum* (§ 2.32).
 - 401/10 – Paulí de Nola (§ 2.36.1).
 - 402 – Claudià (§ 2.22.2.b-c).
– Orosi (§ 2.33.2.b).
 - 405 – Zòsim (§ 3.20.2).
 - 406 – Pròsper (§ 2.39); *Continuatio Prosperi Havniensis* (§ 4.8.1.a); Cassiodor (§ 4.5.1.a); Gregori de Tours (§ 4.14.1.a); Isidor (§ 4.17.1.c).
 - 407 – Jeroni (§ 2.29.2); Orosi (§ 2.33.2.c-d); Paulí (§ 2.35); *Chronica Gallica* (§ 4.6.1; 2.a; 3.a); Marcel·lí (§ 4.22.1.b); Jordanes (§ 4.19.4.c); Procopi (§ 5.15.3.a); *Vita Sadalbergae* (§ 4.30); Beda (§ 4.3.1.b; 2); Pau Diaca (§ 4.26.1.c); Teòfanés (§ 5.16.1.a); Constantí Porfirogènit (§ 5.4.1.c).
 - 409 – Hídaci (§ 2.27.1.a); Sozòmenos (§ 3.18.1); *Chronica Gallica* (§ 4.6.3.b); Isidor (§ 4.17.1.d.f); [Fredegari] (§ 4.12.1).

- 411 – repart territorial d'Hispania entre els pobles invasors; els alans, senyors de la Lusitània i la Cartaginesa; intent fallit d'acord amb l'emperador Honori.
– alans al servei de Geronci, cap de la milícia de l'usurpador Màxim a Tàrraco.
– proclamació de l'usurpador Joví a Montzen per l'alà Goar i el cap burgundi Gintiari.
- *414 – defecció d'alans aliats dels visigots durant el setge de Bazas (Aquitània).
- 416/7 – campanyes del rei visigot Vàl·lia, federat de l'imperi, contra els alans i vàndals d'Hispania.
- 418 – Àddac, rei dels alans d'Hispania, vençut i mort per Vàl·lia, potser a Gibraltar; submissió dels alans sobrevivents a Gunderic, rei dels vàndals asdings de Galfcia.
- 424-71 – activitat i preeminència de la família de l'alà Flavi Ardaburi Àspar a Bizanci.
- 428-77 – Geiseric, rei dels vàndals i dels alans; organització en quiliarquies.
- 429 – pas de vàndals i alans des d'Hispania al nord d'Àfrica.
- 440 – assentament a Valence (Gàl·lia Narbonesa) dels alans del cap Sambida.
- < 442 – assentament d'alans a la Gàl·lia Ulterior pel patrici Eci.
- 447/8 – † Èocar, rei dels alans, enviat per Eci contra els bagaudes d'Armòrica en represàlia per llur revolta, deturat per sant Germà, bisbe d'Auxerre.
- *450/60 – † expedició del rei georgià Vaxtang Gorgasal contra els alans.
- 451 – Sangíban, rei dels alans d'Orleans (Gàl·lia Ulterior), aliat d'Eci i del rei visigot Teodoric a la batalla dels Camps Catalàunics contra el rei hunne Atila.
- 453 – submissió d[e part d]els alans de la Gàl·lia [Ulterior] pel rei visigot Torísmud.
- *455 – alans a la batalla del riu Nedao (Pannònia) entre Ardaric, rei dels gèpides, i els fills d'Atila; assentament posterior a l'Escítia menor i la Mèsia inferior del cap alà Candac.

-
- 411 – Hidaci (§ 2.27.1.b); Orosi (§ 2.33.2.e); *Chronica Gallica* (§ 4.6.3.c); Isidor (§ 4.17.1.e); [Fredegari] (§ 4.12.1); Pau Diaca (§ 4.26.1.d).
– Olimpiodor (§ 3.15.1.a); Sozòmenos (§ 3.18.2).
– Olimpiodor (§ 3.15.1.b); Gregori de Tours (§ 4.14.1.a).
- *414 – Paulí de Pel·la (§ 2.37.1).
- 416/7 – Hidaci (§ 2.27.1.c); *Chronica Gallica* (§ 4.6.3.d); [Fredegari] (§ 4.12.1).
- 418 – Hidaci (§ 2.27.1.d); Sidoni Apol·linar (§ 2.41.2); *Chronica Gallica* (§ 4.6.3.e); Isidor (§ 4.17.1.a-b); [Fredegari] (§ 4.12.1).
- 424-71 – Càndid (§ 3.3.1).
- 428-77 – *Additamenta Africana* (§ 2.16); Procopi (§ 5.15.3.b).
- 429 – Possidi (§ 2.38.1); Beda (§ 4.3.1.c); Pau Diaca (§ 4.26.1.f); *Gesta episcoporum Neapolitanorum* (§ 4.13).
- 440 – *Chronica Gallica* (§ 4.6.2.b).
- < 442 – *Chronica Gallica* (§ 4.6.2.c).
- 447/8 – Constanci de Lió (§ 2.23.1); Heiric (§ 4.15).
- *450/60 – «Història del rei Vaxtang Gorgasal» (§ 9.4.1).
- 451 – Jordanes (§ 4.19.2.a); Pau Diaca (§ 4.27.1.g).
- 453 – Jordanes (§ 4.19.2.b); *Continuatio Prosperi Havniensis* (§ 4.8.1.b); Gregori de Tours (§ 4.14.1.b).
- *455 – Jordanes (§ 4.19.3.b-c).

- 458 – auxiliars alans a l'exèrcit de l'emperador Majorià.
 464 – Beorgor, rei dels alans, vençut i mort a Bergamo pel patrici Ricímer (6 febrer).
 477-84 – Huneric, rei dels vàndals i dels alans.
 478 – intent d'assassinat del cònsol Í·lus, conseller de l'emperador Zenó, per un alà.
 487/8 – expedició des de Ravenna contra els rugis del rei escir Odoacre amb un exèrcit d'alans.
 530-33 – Gelímer, rei dels vàndals i dels alans.
 531/78 – fundació de Darband i fortificació del Caucas oriental i central pel rei sassànida Husrav Anòšruvân contra incursions de nòmades septentrionals; creació de la marca o districte dels alans.
 534 – destrucció del reialme vàndal d'Àfrica per Belisari.
 548 – aliança de Gubazes, rei dels lazos, amb alans i sabirs contra la Ibèria sotmesa a la Pèrsia sassànida.
 549 – alans en l'expedició del general sassànida Corianes (Farroxân) contra la Làzica.
 *550 – descripció geogràfica de les contrades caucàsiques per Procopi de Cesarea.
 555 – descripció de les contrades caucàsiques pel Pseudo-Zacaries.
 556 – possibles conflictes territorials entre els alans i els misimians, súbdits del rei dels lazos.
 557 – arribada dels àvars al territori de Sarosi (Sarodi, Saroes), senyor dels alans.
 561 – pau dels cinquanta anys entre Justinià i Husrav Anòšruvân: prohibició a alans i hunnes de travessar Darial i Darband per a atacar territori bizantí.
 569-71/2 – ambaixada de Zèmarc al khanat dels turcs occidentals: intent persa d'interceptar Zèmarc per mitjà dels alans; de tornada, tensió entre Sarodi, senyor dels alans, i els ambaixadors turcs.
 572 – Saroes, rei dels alans, aliat de l'estrateg d'Armènia Joan contra els perses.

-
- 458 – Sidoni Apol·linar (§ 2.41.1).
 464 – *Fasti Vindobonenses priores* (§ 2.26); Marcel·lí (§ 4.23.1.c); Cassiodor (§ 4.5.1.b); Jordanes (§ 4.19.3.a); Pau Diaca (§ 4.26.1.h).
 477-84 – Víctor de Vita (§ 2.43).
 478 – Càndid (§ 3.3.2); Joan d'Antioquia (§ 5.6.2).
 487/8 – *Origo gentis Langobardorum* (§ 4.25.1); *Historia Langobardorum* (§ 4.16).
 530-33 – *Varia epigraphica* (§ 2.44.c); Procopi (§ 5.15.3.c).
 531/78 – «Carta de Tansar» (§ 11.14.1); al-Balâdûrî (§ 6.5.1); al-Ṭabarî (§ 6.20.1); al-Mas'ûdî (§ 6.17.3.a); Ferdûsî (§ 11.9.5-6).
 534 – *Novellae Iustiniani* (§ 5.13.1).
 548 – Procopi (§ 5.15.2.a).
 549 – Procopi (§ 5.15.2.b).
 *550 – Procopi (§ 5.15.1).
 555 – [Zacaries el Rètor] (§ 14.8).
 556 – Agàtias (§ 5.3.1).
 557 – Menandre (§ 5.11.2.a).
 561 – Menandre (§ 5.11.2.b).
 569-71/2 – Menandre (§ 5.11.1); Joan d'Epifania (§ 5.7.1); Teofilact de Simocata (§ 5.18.1); Teòfanès (§ 5.16.1.ḡ).
 572 – Teòfanès de Bizanci (§ 5.17.1).

- 574/78 – alans (aliats dels perses) capturats i portats com a ostatges a Bizanci sota el cèsar Tiberi Constantí.
- *576 – possible submissió [de part] dels alans pels turcs occidentals.
- *580 – incursió d'alans a sou de Bizanci contra l'Azerbaitjan persa.
- 642 – Ḥudāifa b. Asīd (Asad), general del califa Umar I, a les muntanyes dels alans: fortificació pels àrabs dels passos del Caucas central.
- 662/3 – expedició musulmana contra els alans.
- 705/15 – aventures de l'espatari Lleó (futur emperador Lleó III) al Caucas: incursions alanes contra l'Abàsgia en poder dels àrabs instigades per Justinià II Rinotmet.
- 715/20 – † incursió àrab contra el país dels alans sota el califa 'Omar II.
- 721/2 – invasió del país dels alans pels turcs (khàzars).
- *722/3 – derrota del general àrab Tâbit al-Nahrânî per alans i khàzars.
- 723/4 – expedició contra alans i khàzars d'al-Jarraḥ b. 'Abdallâh al-Ḥakamî.
- 724/5 – expedició contra els alans d'al-Ḥajjâj b. 'Abd al-Malik: els alans, tributaris del califat omeia.
- 728/9 – expedició contra els turcs (khàzars) de Maslama b. 'Abd al-Malik a través de la porta dels alans (Darial).
- 730/1 – derrota i mort d'al-Jarraḥ b. 'Abdallâh al-Ḥakamî per invasors turcs (khàzars) procedents del país dels alans.
- 735/6 – conquesta de tres fortaleses del país dels alans per Marwân b. Muḥammad.
- 737/8 – expedició contra el país dels khàzars de Marwân b. Muḥammad a través de la porta dels alans.
- 751 – tropes auxiliars alanes a Armènia en l'exèrcit de Constantí V Coprònim
- *758 – conquesta de la porta dels alans per Yazîd b. Usayd b. Sulamî.
- 820/23 – alans a l'exèrcit de Tomàs l'Eslavó revoltat contra l'emperador Miquel II.
- 842/47 – viatge de l'interpret Sallâm a la cort del rei dels khàzars a través del reialme dels alans.

-
- 574/78 – Menandre (§ 5.11.2.c).
- *576 – Menandre (§ 5.11.2.d).
- *580 – «Història del rei Vaxtang Gorgasal» (§ 9.4.2).
- 642 – al-Tabarî (§ 6.20.2.a; 3.a).
- 662/3 – al-Tabarî (§ 6.20.2.b).
- 705/15 – Teòfanès (§ 5.16.2); Joan Zonaras (§ 5.31.1).
- 715/20 – «Rondallaire anònim» (§ 7.7.1).
- 721/2 – al-Tabarî (§ 6.20.2.c).
- *722/3 – al-Tabarî (§ 6.20.3.b).
- 723/4 – al-Tabarî (§ 6.20.2.d; 3.b); al-Dahabî (§ 6.8).
- 724/5 – al-Tabarî (§ 6.20.2.e).
- 728/9 – al-Tabarî (§ 6.20.2.f).
- 730/1 – al-Tabarî (§ 6.20.2.g); «Correspondència khàzara» (§ 10.3.1).
- 735/6 – al-Tabarî (§ 6.20.2.h; 3.c); Ibn Xaldûn (§ 6.13.2).
- 737/8 – al-Balâdurî (§ 6.5.2).
- 751 – Agapios de Mabbûg (§ 6.23).
- *758 – al-Balâdurî (§ 6.5.2); Ibn al-Faqîh (§ 6.2.1.d).
- 820/23 – Josep Genesi (§ 5.8.1).
- 842/47 – Ibn Xurdaqbih, Ibn al-Faqîh, Ibn Rusta, al-Muqaddasî (§ 6.2.1.b).

- 851/2 – expedició del general turc Abû Mûsâ Buyâ el Vell contra georgians, abkhaz, alans i khàzars: tres mil famílies alanes deportades a Dmanis (Tasiri).
- 888/923 – l'alà Baqat'ar, aliat de Bagrat I d'Abàsgia contra el rei georgià Adarnase II.
- *900 – † guerra alano-khàzara durant el regnat d'Aaró, rei de Khazària.
- 903/13 – descripció geogràfica del reialme d'Alània per Ibn Rusta.
- *905/15 – conversió al cristianisme del rei dels alans per intercessió de l'exusiasta d'Abàsgia; principi de la missió de Pere, arquebisbe d'Alània.
- 924 – intent d'aliança antibúlgara de l'emperador Romà I Lecapenos amb russos, petxenegs, alans i magiars.
- 931 – abjuració de la religió cristiana per part dels alans i expulsió dels bisbes i sacerdots enviats per l'emperador bizantí.
- 943/56 – descripció geogràfica del reialme d'Alània per al-Mas'ûdî: primera aparició documentada de la seva capital Mayas; aliança entre el rei dels alans i el rei dels àvars del Daguestan.
- 944/5 – incursió d'alans, russos i lesguians contra l'Arrân.
- 945/59 – primera aparició documentada de l'exusiocràtor d'Alània (datació durant el regnat i activitat literària de Constantí VII Porfirogènit).
- 965 – destrucció de l'imperi khàzar i derrota d'alans i txerkessos pel príncep rus Svjatoslav de Kiev.
- *1029 – mort del rei dels alans Ordure en una guerra contra Kvirike III de Kaxet'i.
- 1032-33 – incursions fallides d'alans, àvars i russos contra les ciutats estat musulmanes de Šarwân i Darband, a la Transcaucàsia oriental.
- *1050/55 – amors de Constantí IX Monòmac amb una filla del rei d'Alània.
- 1062/65 – incursions alanes a través de Darial contra l'emirat shaddàdida d'Arrân (Transcaucàsia oriental); Durgulel, rei dels alans; matrimoni del rei georgià Bagrat IV amb la princesa alana Borena.
- *1072/75 – reclutament de tropes mercenàries a Alània per Miquel VII Ducas per a fer front a la revolta del normand Roussel de Bailleul.
– mercenaris alans al servei d'Alèxios i Isaac Comnenos a Anatòlia.

-
- 851/2 – *Ta'rix Bâb al-Abwâb* (§ 6.21.1.a); «Crònica d'Ibèria» (§ 9.5.1).
- 888/923 – «Crònica d'Ibèria» (§ 9.5.2).
- *900 – Document de Cambridge (§ 10.4.1).
- 903/13 – Ibn Rusta (§ 6.14.1–2).
- *905/15 – Nicolau Místic (§ 5.12.1–2); Ibn Rusta (§ 6.14.1); al-Mas'ûdî (§ 6.17.1).
- 924 – Nicolau Místic (§ 5.12.3).
- 931 – al-Mas'ûdî (§ 6.17.1).
- 943/56 – al-Mas'ûdî (§ 6.17.1–4).
- 944/5 – Barhebraeus (§ 14.3).
- 945/59 – Constantí Porfirogènit (§ 5.4.1–2).
- 965 – *Povest' vremennykh let* (§ 13.8).
- *1029 – «Crònica d'Ibèria» (§ 9.5.4).
- 1032-33 – *Ta'rix Bâb al-Abwâb* (§ 6.21.1.b; 2.a).
- *1050/55 – Miquel Psel·los (§ 5.33.1); Joan Zonaras (§ 5.30.2).
- 1062/65 – *Ta'rix Bâb al-Abwâb* (§ 6.21.3; 2.b); «Crònica d'Ibèria» (§ 9.5.3).
- *1072/75 – Nicèfor Brienni (§ 5.35.3).
– Nicèfor Brienni (§ 5.35.2).

- *1075/95 – intrigues a Bizanci de Maria d'Alània, esposa dels emperadors Miquel VII Ducas i Nicèfor III Botaniates; Irene d'Alània, esposa del sebastocràtor Isaac Comnenos.
- 1107/8 – Ròsmices, exusiocràtor d'Alània, al servei dels bizantins durant la invasió de l'Epir pel príncep normand Bohemund d'Antioquia.
- 1116 – expedició russa contra els cumans; matrimoni de Jaropolk, fill de Vladimir II Monomakh de Kiev, amb una princesa alana.
– mercenaris alans a l'exèrcit reclutat per Alèxios I Comnenos per a fer front als turcs del soldà seljúcida Melik Šâh.
- *1130 – estada d'Abû Hâmid al-Ġarnâṭî a Darband.
- 1153 – viatge d'Ibn al-Azraq a Alània acompanyant el rei georgià Dimitri I.
- *1150 – Xuddan, rei dels alans; matrimoni del rei georgià Giorgi III amb la princesa alana Burduxan.
- 1155/6 – mercenaris alans en l'expedició per a la reconquesta d'Itàlia enviada per l'emperador Manel I Comenos.
- 1160/73 – viatges de Benjamí de Tudela; comunitats jueves a Alània.
- *1173/4 – incursió d'alans, russos, cumans i àvars al servei de Bek-bars de Darband contra el Širwânsâh Axsatân b. Manûčehr.
- 1175 – assassinat d'Andrej Bogoljubskij, príncep de Vladimir, pel majordom alà Ambal.
- 1185 – mercenaris alans en la defensa i reconquesta de Tessalònica contra els normands de Sicília.
- 1189 – anihilament d'un cos de mercenaris alans prop de Filipòpolis (Plovdiv) pels croats de Frederic I Barba-roja.
- 1184/1212 – matrimoni de la reina georgiana T'amar amb l'alà Davit' Soslan.
- 1222 – primera expedició mongol contra el Caucas: desfeta d'alans i cumans.
- 1225/30 – alans al servei de la reina georgiana Rusudan contra la invasió de Jalâl al-Dîn de Coràsmia.
- 1226/40 – viatge pastoral del bisbe Teodor a la metròpoli d'Alània.
- 1229/59 – submissió i trasllat a Xina de casals alans pels mongols durant els regnats d'Ögödei i Möngke.

-
- *1075/95 – [Joan Escilitzes] (§ 5.28.1); Nicèfor Brienni (§ 5.35.1); Anna Comnena (§ 5.22.1-2); Joan Zonaras (§ 5.30.3); Nicèfor Basilaces (§ 5.34.1)
 - 1107/8 – Anna Comnena (§ 5.22.3).
 - 1116 – *Lavrent'evskaja Let.* (§ 13.5.1); *Ipat'evskaja Let.* (§ 13.4.1.a).
– Anna Comnena (§ 5.22.4).
 - *1130 – Abû Hâmid al-Ġarnâṭî (§ 6.4.1).
 - 1153 – Ibn al-Azraq (§ 6.11.1).
 - *1150 – «Històries i elogis dels sobirans» (§ 9.7).
 - 1155/6 – Joan Cínnam (§ 5.27.1.a-b).
 - 1160/73 – Benjamí de Tudela (§ 10.2.1).
 - *1173/4 – Xâqânî (§ 11.13); Nezâmî (§ 11.12.1).
 - 1175 – *Lavrent'evskaja Let.* (§ 13.5.2.b); *Ipat'evskaja Let.* (§ 13.4.1.b).
 - 1185 – Eustaci (§ 5.25.1); Nicetas Coniàtes (§ 5.36.1); Efraïm (§ 5.24.1)
 - 1189 – Nicetas Coniàtes (§ 5.36.2).
 - 1184/1212 – «Històries i elogis dels sobirans» (§ 9.7).
 - 1222 – Ibn al-Aṭîr (§ 6.10.1); *Novgorodskaja Pervaja Let.* (§ 13.7).
 - 1225/30 – «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.1).
 - 1226/40 – Teodor d'Alània (§ 5.37.1).
 - 1229/59 – *Yuanshi* (§ 15.9–19).

- 1239/40 – conquesta pels mongols dels alans i de llur capital Mayas.
 1243/69 – matrimoni del rei georgià Davit' V amb l'alana Alt'un.
 1253/55 – viatge de Fra Guillem de Rubruc a l'imperi mongol; alans a Qara Qorum.
 1245/55 – resistència de part dels alans al Caucas contra els mongols
 1258/1368 – activitat militar dels casals mercenaris alans a la Xina Yuan.
 *1275 – anihilament d'un contingent d'alans (cristians) al servei del general mongol Bayan a la ciutat xinesa de Zhenchao (Jiangsu).
 1261 – relacions diplomàtiques entre el soldà mameluc al-Malik al-zâhir i Berke, khan de l'Horda d'Or, per mitjà de mercaders alans.
 1263/64 – presència d'alans a Crimea.
 1277/78 – expedició de prínceps russos contra els alans, enviada pel khan de l'Horda d'Or Môngke Temür.
 1280/1300 – alans al servei del cap mongol Noyai a l'Horda d'Or.
 1290/1300 – ràtzies del príncep alà P'aredzan a Geòrgia.
 1298/99 – mercaders alans a Caffa (Crimea) durant la incursió del cap mongol Noyai.
 1300/1 – guerra civil a l'Horda d'Or: lleva d'un exèrcit per Jöge, fill de Noyai, al «país dels alans», probablement a Moldàvia.
 1300/10 – ràtzies de l'alà Baqat'ar a Geòrgia.
 1301/65 – comerç d'esclaus alans des de les colònies italianes del nord de la mar Negra cap a Europa.
 1302/4 – arribada d'un contingent de mercenaris alans a Bizanci; activitat militar contra els turcs.
 1304/6 – enfrontaments entre aquests mercenaris alans i la Gran Companyia Catalana en terres de l'imperi.
 1310/23 – trenta mil alans al servei dels emperadors mongols de Xina.
 1314/46 – derrota i expulsió dels alans de Geòrgia pel rei Giorgi V.
 1319 – primer testimoni documentat de la presència d'alans (jazons) a Hongria.

-
- 1239/40 – *Mongyol-un niyuča tobčayan* (§ 12.2); Jûveinî i Rasîd al-Dîn (§ 11.15); «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.1); Marco Polo (§ 4.41); Fra Joan de Pian di Carpine (§ 4.35.1.c); Fra De Brídia (§ 4.33.1-2)
 1243/69 – «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.1).
 1253/55 – Fra Guillem de Rubruc (§ 4.34.1.g).
 1245/55 – Fra Guillem de Rubruc (§ 4.34.1.d); Fra Joan de Pian di Carpine (§ 4.35.1.d-e).
 1258/1368 – *Yuanshi* (§ 15.9–15.19).
 *1275 – Marco Polo (§ 4.41); *Yuanshi* (§ 15.10^{bis}–15.12).
 1261 – Ibn 'Abd al-Zâhir (§ 6.9.1).
 1263/64 – Ibn 'Abd al-Zâhir (§ 6.9.1).
 1277/78 – *Akademičeskaja Let.* (§ 13.3); *Nikonovskaja Let.* (§ 13.6).
 1280/1300 – Jordi Paquimeres (§ 5.31.1).
 1290/1300 – «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.2).
 1298/99 – Baybars al-Mansûrî (§ 6.6.1).
 1300/1 – Baybars al-Mansûrî (§ 6.6.2); Ibn Xaldûn (§ 6.13.2).
 1300/10 – «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.3).
 1301/65 – Actes notariais (§ 4.39).
 1302/4 – Jordi Paquimeres (§ 5.31.2).
 1304/6 – Jordi Paquimeres (§ 5.31.2); Ramon Muntaner (§ 8.2).
 1310/23 – missió franciscana de Xina (§ 4.40).
 1314/46 – «Història de les invasions mongols» (§ 9.8.4).
 1319 – Doc. Arxiu Nacional d'Hongria (§ 4.38).

- 1322 – Ítiles i Temeres, alans al servei del tsar búlgar Jordi II Terter, a càrrec de la defensa de Filipòpolis contra els bizantins.
- *1333 – estada d'Ibn Baṭṭûṭa a l'Horda d'Or: alans a la ciutat de Nova Sarây, capital d'Özbek qayan.
- 1336-53 – ambaixada de l'emperador mongol Toḡôn Temür i els prínceps alans de Xina al papa Benet XII; missió de Fra Joan de Marignolli a Khan Baliq.
- *1349 – Joan VI Cantacuzenos, «emperador dels alans».
- *1400/34 – activitat del cap alà Aruḡtai a Mongòlia.

-
- 1322 – Joan Cantacuzenos (§ 5.26.1).
- *1333 – Ibn Baṭṭûṭa (§ 6.12.1).
- 1336-53 – missió franciscana de Xina (§ 4.40).
- *1349 – Joan Cantacuzenos (§ 5.26.2).
- *1400/34 – *Erdeni-yin tobci* (§ 12.3).

BIBLIOGRAFIA

Col·leccions i obres generals

ANRW	<i>Aufstieg und Niedergang der römischen Welt</i>
BGA	<i>Bibliotheca Geographorum Arabicorum</i>
BT	<i>Bibliotheca Teubneriana</i>
CATRS	<i>Classical Armenian Text Reprint Series</i>
CBB	<i>Collection Byzantine publiée sous le patronage de l'Association Guillaume-Budé</i>
CC	<i>Corpus Christianorum</i>
CFHB	<i>Corpus Fontium Historiae Byzantinae</i>
CIC	<i>Corpus Iuris Civilis</i>
CMG	<i>Corpus Medicorum Graecorum</i>
CSCO	<i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> — SS = <i>Scriptores Syri</i>
CSEL	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i>
CSHB	<i>Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae</i>
CUF	<i>Collection des Universités de France</i>
DHGE	<i>Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Eclésiastiques</i>
EI	<i>Encyclopaedia of Islam</i>
Elr	<i>Encyclopaedia Iranica</i>
FHG	<i>Fragmenta Historicorum Graecorum</i>
GG	<i>Grammatici Graeci</i>
GGM	K. MÜLLER, <i>Geographi Graeci Minores I-II</i> , Paris 1855-61 [r. Hildesheim 1965].
GLM	A. RIESE, <i>Geographi Latini Minores</i> , Heilbronn 1878.
HdAW	<i>Handbuch der Altertumswissenschaft</i>
HdO	<i>Handbuch der Orientalistik</i>
ICR	G. ROSSI, <i>Inscriptiones Christianae Urbis Romae</i> , 1857-88
IPNB	<i>Iranisches Personennamenbuch</i>
LCL	<i>Loeb Classical Library</i>
MGH	<i>Monumenta Germaniae Historica</i> — AA = <i>Auctores Antiquissimi</i>

	— <i>Epist.</i> = <i>Epistolae</i>
	— <i>PL</i> = <i>Poetae Latini aevi Carolini</i>
	— <i>Script.</i> = <i>Scriptores in Folio et in Quarto [Schriften]</i>
	— <i>SRL</i> = <i>Scriptores Rerum Langobardicarum et Italicarum saec. VI.–IX.</i>
	— <i>SRM</i> = <i>Scriptores Rerum Merovingicarum</i>
<i>ODB</i>	<i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i>
<i>PDOC</i>	<i>Petit Dictionnaire de l'Orient Chrétien</i> , Brepols 1991
<i>PG</i>	<i>Patrologia Graeca</i>
<i>PL</i>	<i>Patrologia Latina</i>
<i>PLRE</i>	<i>The Prosopography of the Later Roman Empire</i>
<i>PO</i>	<i>Patrologia Orientalis</i>
<i>PSyr</i>	<i>Patrologia Syriaca</i> , 3 vol., Paris 1897-1927
<i>RE</i>	<i>Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft</i>
<i>SC</i>	<i>Sources Chrétiennes</i>
<i>SCBO</i>	<i>Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis</i>
<i>SRH</i>	<i>Scriptores Rerum Hungaricarum</i>
<i>TAVO</i>	<i>Tübinger Atlas des Vorderen Orients</i>
<i>TLL</i>	<i>Thesaurus Linguae Latinae</i>

Revistes

<i>AOrientHung</i>	<i>Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae</i>
<i>BalkE</i>	<i>Balkansko Ezikoznanije</i>
<i>BNF</i>	<i>Beiträge zur Namenforschung</i>
<i>BSOAS</i>	<i>Bulletin of the Society of Oriental and African Studies</i>
<i>BZ</i>	<i>Byzantinische Zeitschrift</i>
<i>Byzantion</i>	<i>Byzantion</i>
<i>HSPh</i>	<i>Harvard Studies in Classical Philology</i>
<i>IF</i>	<i>Indogermanische Forschungen</i>
<i>Izv. AN SSSR, OLJa</i>	<i>Izvestija Akademii Nauk SSSR, Otdelenije Literatury i Jazyka</i>
<i>JA</i>	<i>Journal Asiatique</i>
<i>JRS</i>	<i>Journal of Roman Studies</i>
<i>JRAS</i>	<i>Journal of the Royal Asiatic Society</i>
<i>Khrist.Vost.</i>	<i>Khristianskij Vostok (Oriens Christianus)</i>
<i>Klio</i>	<i>Klio. Beiträge zur alten Geschichte</i>
<i>MAK</i>	<i>Materialy po arkheologii Kavkaza</i>
<i>PBH</i>	<i>Patma-Banasirakan Handes</i>
<i>REArm</i>	<i>Revue des Études Arméniennes</i>
<i>REByz</i>	<i>Revue des Études Byzantines</i>
<i>RSO</i>	<i>Rivista degli Studi Orientali</i>
<i>StIr</i>	<i>Studia Iranica</i>
<i>Syria</i>	<i>Syria. Revue d'Art oriental et d'Archéologie</i>
<i>T'oung pao</i>	<i>T'oung pao</i>
<i>TPhS</i>	<i>Transactions of the Philological Society</i>
<i>WS</i>	<i>Wiener Studien</i>
<i>WZKM</i>	<i>Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes</i>
<i>ZDMG</i>	<i>Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft</i>

Obres de consulta freqüent

<i>Arm.</i>	H.A. AČĀĀĒAN, <i>Hayoc' anjanunneri bařaran [Diccionari de noms propis armenis]</i> , I-V, Erevan 1942-1962 (reimp. Beirut 1972).
<i>ByzLit</i>	H. HUNGER, <i>Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner (HdAW XII.5)</i> , München, 1978.
<i>ByzTurc</i>	Gy. MORAVCSIK, <i>Byzantinoturcica</i> , I-II, Budapest 1942-43.
<i>CLI</i>	R. SCHMITT (ed.), <i>Compendium Linguarum Iranicarum</i> , Wiesbaden 1989.

- Eurasia* P. AALTO & T. PEKKANEN, *Latin Sources on North-Eastern Eurasia*, I, Wiesbaden 1975.
- GrLit* W. CHRIST, W. SCHMID & O. STÄHLIN, *Geschichte der griechischen Literatur (HdAW VII)*, München, 5 Aufl., 1908 ss.
- IÈSOJa* V.I. ABAJEV, *Istoriko-ètimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka*, I-IV, Moscou-Leningrad 1958-1989.
- KirchByzLit* BEEK, H.G., *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich (HdAW XII.2.1)*, München 1959.
- LatLit* M. SCHANZ & C. HOSIUS, *Geschichte der römischen Literatur (HdAW VIII)*, 4 Aufl., 1927.
- LatLitMitt* M. MANITIUS, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters (HdAW IX.2)*, München 1911-1931
- NB* F. JUSTI, *Iranisches Namenbuch*, Marburg 1895 [reimp. Hildesheim 1963].
- NÜ* W. HINZ, *Altiranisches Sprachgut der Nebenüberlieferungen*, Wiesbaden 1975.
- OÈ* Vs.F. MILLER, *Osetinskije Ètjudy*, I-III, Moscou 1881-1887.
- OJaF* V.I. ABAJEV, *Osetinskij jazyk i fol'klor*, Moscou-Leningrad 1949.
- OnP* M. MAYRHOFER, *Onomastica Persepolitana*, Viena 1973.
- ORNS* Vs.F. MILLER-A.A. FREJMAN, *Osetinsko-russko-nemeckij slovar' / Ossetisch-russisch-deutsches Wörterbuch*, I-III, Leningrad 1927-34 [reimp. La Haia/Paris 1972].
- Osn.* V.I. ABAJEV, "Skifo-sarmatskije narečija", *Osnovy iranskogo jazykoznanija. Drevneiranskije Jazyki*, Moscou 1979, p. 272-364.
- Pahl.* H.S. NYBERG, *A Manual of Pahlavi*, I-II, Wiesbaden 1964-1974.
- PN* L. ZGUSTA, *Die Personennamen griechischer Städte der nördlichen Schwarzmeerküste*, Praga 1955.
- Sarm.* J. HARMATTA, *Studies in the History and Language of the Sarmatians*, Szeged 1970.
- Skif.* V.I. ABAJEV, *Skifo-evropejskije izoglossy*, Moscou 1965.
- Slav.* M. VASMER, *Schriften zur slavischen Altertumskunde und Namenkunde*, I-II, Berlin 1971.

Llibres i articles

- ABAJEV, V.I. [1949] *Osetinskij jazyk i fol'klor*, I, Moscou-Leningrad.
- [1956] "O nekotorykh osetinskikh elementakh v gruzinskom jazyke", *Trudy Instituta Jazykoznanija AN SSSR* 6, p. 437-441.
- [1958-89] *Istoriko-ètimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka*, I-IV, Moscou-Leningrad.
- [1960] "The Pre-Christian Religion of the Alans", *XXV International Congress of Orientalists*, Moscou, p. 1-23.
- [1979] "Skifo-sarmatskije narečija", *Osnovy iranskogo jazykoznanija. Drevneiranskije Jazyki*, Moscou, p. 272-364.
- ALEMANY, A. [1990-91] "Alans contra catalans a Bizanci (I): l'origen dels alans de Girgon", *Faventia* 12-13, p. 269-278.
- [1993] "Decanus, Centenarius, Millenarius", *Studia Palæohispanica et Indogermanica J. Vntermann ab Amicis Hispanicis Oblata*, Barcelona, p. 23-36.
- [1993b] "Addac, Alanenkönig in Hispania", *BNF* 28/2, pp. 156-162
- ALLEN, W.E.D. [1932] *A History of the Georgian People from the Beginning down to the Russian Conquest in the Nineteenth Century*, Londres.
- ALTHEIM, F. [1959-62] *Geschichte der Hunnen*, I-V, Berlin.
- ALTHEIM, F. & STIEHL, R. [1957] *Supplementum Aramaicum. Aramäisches aus Iran*, Baden-Baden.
- [1958] "Michael der Syrer über das erste Auftreten der Bulgaren und Chazaren", *Byzantion* 28, pp. 105-118.
- ANDRONIC, A. [1970] "Les villes de Moldavie au XIVe siècle à la lumière des sources les plus anciennes", *Revue Roumaine d'Histoire* 9/5, p. 837-853.
- ASSFALG, J. [1991] "Littérature géorgienne", a ASSFALG, J. & KRÜGER, P. (eds.), *Petit Dictionnaire de l'Orient Chrétien*, Brepols, pp. 316-319.
- BACHRACH, B.S. [1967] "The Alans in Gaul", *Traditio* 23, pp. 476-489.
- [1973] *A History of the Alans in the West*, Minneapolis.

- BAILEY, H.W. [1959] "Iranian Arya- and Daha-", *TPhS*, p. 71-115.
 — [1965] "Iranian in Armenian", *REArm* 2, pp. 1-3.
 — [1970] "Saka Studies: the Ancient Kingdom of Khotan", *Iran* 8, p. 65-72.
 BALARD, M. [1983] "Gènes et la mer Noire", *Revue Historique* 270, pp. 31-54.
 BEAUVOIS, D. [1978] "Un polonais au service de la Russie: Jean Potocki et l'expansion en Transcaucasie 1804-1805", *Cahiers du Monde Russe et Soviétique* 19 (1-2), pp. 175-189.
 BENVENISTE, É. [1959] *Études sur la langue ossète*, Paris.
 — [1966] *Titres et noms propres en iranien ancien*, Paris.
 — [1979] *Études sogdiennes*, Wiesbaden.
 BIELMEIER, R. [1977] *Historische Untersuchung zum Erb- und Lehnwortschatzanteil im ossetischen Grundwortschatz*, Frankfurt am Main-Berna-Las Vegas.
 — [1979] "Das ossetische Sprachmaterial in P.S. Pallas' *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa*", a H. HAARMANN (ed.), *Wissenschaftsgeschichtliche Beiträge zur Erforschung indo-germanischer, finnisch-ugrischer und kaukasischer Sprachen bei Pallas*, Hamburg, pp. 71-137.
 — [1988] "Zum Namen der kaukasischen Iberer", *Nubia et Oriens Christianus. Festschrift für C. Detlef und G. Müller zum 60. Geburtstag*, Colônia, p. 99-105.
 — [1989] "Sarmatisch, Alanisch, Jassisch und Altossetisch", a SCHMITT 1989:236-245.
 — [1993] "Das Alanische bei Tzetzes", a SKALMOWSKI-TONGERLOO 1993:1-28.
 BIVAR, A.D.H. [1983] "The Political History of Iran under the Arsacids", a YARSHATER 1983:21-99.
 BLEICHSTEINER, R. [1918] "Das Volk der Alanen", *Berichte des Forschungs-Institut für Osten und Orient* 2, p. 4-16.
 BØRTNES, J. [1992] "The literature of Old Russia, 988-1730", a C.A. MOSER (ed.), *The Cambridge History of Russian Literature*, Cambridge, p. 1-44.
 BOSWORTH, A.B. [1977] "Arrian and the Alani", *HSPH* 81, pp. 217-255.
 BOYCE, M. [1968] *The Letter of Tansar*, Roma.
 BROSET, M. [1849-50] *Histoire de la Géorgie I. Hist. ancienne, jusqu'en 1469 de J.-C.*, St. Petersburg.
 — [1856] *Histoire de la Géorgie II. Hist. moderne, 1re livr.*, St. Petersburg.
 BUCKLER, G. [1929] *Anna Comnena. A Study*, Oxford (reimp. ibid. 1968).
 CAMERON, A. [1970] *Claudian. Poetry and Propaganda at the Court of Honorius*, Oxford.
 CARRATA THOMES, F. [1958] *Gli Alani nella politica orientale di Antonino Pio*, Torí.
 CARRINGTON, L. & FANG, Ch. (ed.) [1976] *Dictionary of Ming Biography 1368-1644*, I-II, Nova York i Londres.
 CERETELI, G.V. [1941] *Armazskaja Vilingva. Dvujazyčnaja nadpis', najdennaja pri arkeologičeskikh raskopkakh v Mckheta-Armazi*, Tiflis.
 CHAHIN, M. [1987] *The Kingdom of Armenia*, Londres-Nova York-Sidney
 CHARPENTIER [1917] "Die ethnographische Stellung der Tocharer", *ZDMG* 71, pp. 347-388.
 CHAUMONT, M.-L. [1969] *Recherches sur l'histoire d'Arménie de l'avènement des Sassanides à la conversion du royaume*, Paris.
 — [1976] "L'Arménie entre Rome et l'Iran I. De l'avènement d'Auguste à l'avènement de Dioclétien", *ANRW* II.9.1, pp. 71-194.
 CHAVANNES, E. [1900] *Documents sur les T'ou-kiue (Turcs) occidentaux*, St. Petersburg.
 — [1905] "Les pays d'Occident d'après le Wei lio", *T'oung pao* (2. sér.) 6, pp. 519-571.
 CH'ËN YÜAN [1966] *Western and Central Asians in China under the Mongols*, Los Angeles (reimp. Nettetal, 1989).
 CHEYNET, J.-C. [1990] *Pouvoir et contestations à Byzance (963-1210)*, Paris.
 CH'I-CH'ING HSIAO [1978] *The Military Establishment of the Yuan Dynasty*, Cambridge, Mass.
 CHRISTENSEN, A. [1943] *Le premier chapitre du Vendidad et l'histoire primitive des tribus iraniennes*, Copenhague.
 COURCELLE, P. [1964] *Histoire littéraire des grandes invasions germaniques*, Paris (3a. ed.).
 COURTOIS, Ch. [1955] *Les Vandales et l'Afrique*, Paris.
 CUNY, A. [1926] recensió de SKÖLD 1925 a *Révue des Études Anciennes* 28, p. 199-202.
 CZEGLÉDY, K. [1960] "Khazar Raids in Transcaucasia in 762-764 A.D.", *AOrientHung* 11, pp. 75-88.
 DAFFINA, P. [1969] "La migrazione dei Wu-sun", *RSO* 44, pp. 199-232.
 DAFFINÀ, P. & al. [1989] *Giovanni di Pian di Carpine: Storia dei Mongoli*, Spoleto.

- DARMESTER, M. [1894] "Lettre de Tansar au roi de Tabaristan", *JA* 3, pp. 185-250 & 502-555.
- DAUVILLIER, J. [1953] "Byzantins d'Asie Centrale et d'Extrême-Orient au Moyen Âge", *Revue des Études Byzantines* 11, pp. 62-87.
- DAVARY, G.Dj. [1982] *Baktrisch. Ein Wörterbuch auf Grund der Inschriften, Handschriften, Münzen und Siegelsteine*, Heidelberg.
- DEETERS, G. [1963] "Georgische Literatur", dins SPULER, B. (ed.), *Armenisch und Kaukasische Sprachen* [= *HdO* VII], Leipzig, pp. 129-155.
- DELBRUCK, R. [1929] *Die Consulardiptychen und verwandte Denkmäler*, Berlin-Leipzig.
- DIETERICH, K. [1912] *Byzantinische Quellen zur Länder- und Volkerkunde (5.-15. Jhd.)*, I-II, Leipzig.
- DORN, B. [1840] *Beiträge zur Geschichte der kaukasischen Länder und Völker aus morgenländischen Quellen*, St. Petersburg [reimp. Leipzig 1967]
- DUMÉZIL, G. [1929] "Le dit de la princesse Satnik", *REArm* 9, pp. 41-53.
— [1978] *Romans de Scythie et d'alentour*, Paris.
- DUNLOP, D.M. [1954] *A History of the Jewish Khazars*, Princeton, New Jersey.
- EREMIAN, S.T. [1973] "Ašxarhac'oyc'-i skzbnakan bnagri verakanzman p'orj [Assaig de reconstrucció del text primitiu de l'Ašxarhac'oyc']", *PBH* 2, pp. 261-274.
— [1980] "La reconstitution des cartes de l'atlas arménien du monde ou *Asxarhac'oyc'*", *REArm* 14, pp. 143-155.
- FAILLER, A. [1990] "Chronologie et composition dans l'Histoire de Georges Pachymérès (livres VII-XIII)", *REByz* 48, pp. 5-87.
- FRAEHN, C.M. [1823] *Ibn Fozzlan's und anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit* [reimp. Hamburg 1976].
- FRITZ, S. [1983] *Die ossetischen Personennamen*, Viena [tesi doctoral].
- FROUNDJIAN, D. [1952] *Armenisch-Deutsches Wörterbuch*, Munich (reimp. Hildesheim 1987).
- GABRIELIAN, R. A. [1989] *Armjano-alanskije otnoščenja (I-X vv.)*, Erevan.
- GAUTHIOT, R. [1923] *Essai de grammaire sogdienne*, Paris.
- GERHARDT, D. [1939] "Alanen und Osseten", *ZDMG* 93, 33-51.
- GERSHEVITCH, I. [1955] "Word and Spirit in Ossetic", *BSOAS* 17, p. 478-489.
- GIGNOUX, Ph. [1972] *Glossaire des Inscriptions Pehlevies et Parthes*, Londres.
— [1972b] "L'inscription de Kirdîr à Naqs-i Rústam", *StIr* 1/2, pp. 177-220.
— [1986] *Noms propres sassanides en moyen-perse épigraphique (IPNB II.2)*, Viena.
- GIPPERT, J. [1993] *Iranica Armeno-Iberica. Studien zu den iranischen Lehnwörter im Armenischen und Georgischen*, I-II, Viena.
- GIUNTA, F. [1988] *Jordanes e la cultura dell'alto medioevo*, Siracusa.
- GNOLI, G. [1996] "Il nome degli Alani nelle iscrizioni sassanidi: considerazioni linguistiche e storiche sul tema dell'opposizione tra Iran esterno e Iran interno", a *Il Caucaso: cerniera fra culture dal Mediterraneo alla Persia (secoli IV-XI)*, Spoleto, pp. 831-61.
- GOBL, R. [1967] *Dokumente zur Geschichte der iranischen Hunnen in Baktrien und Indien*, I-IV, Wiesbaden.
- GOFFART, W. [1980] *Barbarians and Romans A.D. 418-584. The Techniques of Accommodation*, Princeton.
- GOLDBLATT, H. [1985] "Letopisi", a V. TERRAS (ed.), *Handbook of Russian Literature*, New Haven & Londres, p. 252-254.
- GOLUBOVICH, G. [1923] *Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e dell' Oriente Francese IV. (1333-1345)*, Quaracchi.
- GOMBOCZ, Z. [1924] "Osseten-Spuren in Ungarn", a *Sireitberg Festgabe*, Leipzig, pp. 105-110.
- GREKOV, B. & IAKOUBOVSKI, A. [1939] *La Horde d'Or. La domination tatare au XIIIe et au XIVe siècle de la Mer Jaune a la Mer Noire*, Paris.
- GRØNBECH, K. & KRUEGER, J.R. [1976] *An Introduction to Classical (Literary) Mongolian*, Wiesbaden (2. ed.).
- GROOT, J.J.M. DE [1921] *Chinesische Urkunden zur Geschichte Asiens I. Die Hunnen der vorchristlichen Zeit*, Berlin-Leipzig.
- GROSSE, R. [1947] *Fontes Hispaniae Antiquae IX. Fuentes de la época visigoda y bizantinas*, Barcelona.
- GROUSSET, R. [1965] *L'empire des steppes*, Paris (reimp. Paris 1993)

- GYÁRFÁS, I. [1870-85] *A jász-kunok története [Història dels jazons i cumans]*, I-IV, Kecskemét-Budapest.
- HAENISCH, E. [1962] *Manghol un niuca tobca'an (Yüan-ch'ao pi-shi). Die geheime Geschichte der Mongolen*, Wiesbaden.
- HALOUN, G. [1937] "Zur Üe-tsi-Frage", *ZDMG* 91, pp. 243-318.
- HAMBIS, L. [1955] *Marco Polo. La description du Monde*, Paris.
- HARMATTA, J. [1970] *Studies in the History and Language of the Sarmatians*, Szeged.
- HAUSSIG, H.W. [1953] "Theophylakts Exkurs über die skythischen Völker", *Byzantion* 23, p. 275-462.
- HELLIE, R. [1981] "Russian Chronicles", a H.B. WEBER (ed.), *The Modern Encyclopaedia of Russian and Soviet Literatures*, vol. IV, p. 103-112.
- HEWSEN, R.H. [1967] "On the Date and Authorship of the *Ašxarhač'oyc'*", *REArm* 4, pp. 409-432.
- [1992] *The Geography of Ananias of Širak (Ašxarhač'oyc')*, Wiesbaden.
- HIRTH, F. [1885] *China and the Roman Orient*, Shanghai & Hong Kong (reimp. Chicago 1975).
- HOLZER, G. [1989] *Namen skythischer und sarmatischer Stämme*, Viena.
- HUCKER, Ch.O. [1985] *A Dictionary of Official Titles in Imperial China*, Stanford, California.
- HÜBSCHMANN, H.H. [1897] *Armenische Grammatik I. Armenische Etymologie*, Leipzig (reimp. Hildesheim 1972³).
- HULSEWÉ, A.F.P. & LOEWE, M.A.N. [1979] *China in Central Asia. The Early Stage: 125 B.C.—A.D. 23*, Leiden.
- HUMBACH, H. [1966-67] *Baktrische Sprachdenkmäler*, I-II, Wiesbaden.
- [1969] "Die historische Bedeutsamkeit der alanischen Namen", *Studia Classica et Orientalia Antonino Pagliaro Oblata*, I-III, Roma, vol. III, p. 33-52.
- HUYSE, Ph. [1993] "Vorbemerkungen zur Auswertung iranischen Sprachgutes in den *Res Gestae* des Ammianus Marcellinus", a SKALMOWSKI-TONGERLOO 1993:87-98.
- IVANOV, A. [1914] "Istorija mongolov (Juan-ši) ob asach-alanach", *Khrist. Vost.* 2/3, pp. 281-300.
- JACOBSON, H. [1922] *Arier und Ugrofinnen*, Göttingen.
- JANVIER, Y. [1982] *La Géographie d'Orose*, Paris.
- JOKI, A.J. [1973] *Uralier und Indogermanen*, Helsinki.
- JUSTI, F. [1895] *Iranisches Namenbuch*, Marburg (reimp. Hildesheim 1963).
- KETTENHOFEN, E. [1982] *Die römisch-persischen Kriege des 3. Jahrhunderts n. Chr. nach der Inschrift Šâhpuhrs I. an der Ka'be-ye Zartost (ŠKZ)*, Wiesbaden.
- [1995] *Tirdâd und die Inschrift von Paikuli. Kritik der Quellen zur Geschichte Armeniens im späten 3. und frühen 4. Jh. n. Chr.*, Wiesbaden.
- KOOPMANS, J.J. [1962] *Aramäische Chrestomathie*, I-II, Leiden.
- KOVALEWSKY, M. [1893] *Coutume contemporaine et loi ancienne. Droit coutumier ossétien éclairé par l'histoire comparée*, Paris (reimp. Amsterdam 1970).
- KULAKOVSKIJ, Ju. [1899] *Alany po svedenijam klassičeskikh i vizantijskikh pisatelej*, Kiev.
- KUSKOV, V.V. [1989] *Istorija drevnerusskoj literatury*, Moscou (5^a ed.).
- LANGLOIS, J. D., ed. [1981] *China under Mongol Rule*, Princeton, New Jersey.
- LAURENT, V. [1956] "Une famille turque au service de Byzance: les Mélikès", *BZ* 49, pp. 349-368.
- LEVISON, W. [1903] "Bischof Germanus von Auxerre und die Quellen zu seiner Geschichte", *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde* 29, pp. 95-175.
- LUKONIN, V.G. [1983] "Political, Social and Administrative Institutions: Taxes and Trade", a YARSHATER 1983:681-746.
- MAENCHEN-HELFEN, O.J. [1970] "Iranian Names of Huns", *W.B. Henning Memorial Volume*, Londres, p. 272-275.
- MARGIOTTI, F. [1967] "Sinæ I. Aevo Medio (Saec. XIII-XIV)", a *Historia Missionum Ordinis Fratrum Minorum I. Asia Centro-Orientalis et Oceania*, Roma, pp. 105-127.
- MARICQ, A. [1958] "Res Gestae Divi Saporis", *Syria* 35, pp. 295-360.
- MARQUART, J. [1903] *Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge. Ethnologische und historisch-topographische Studien zur Geschichte des 9. und 10. Jahrhunderts (ca. 840-940)*, Leipzig.
- [1905] *Untersuchungen zur Geschichte von Eran*, 2. Heft, Leipzig (= *Philologus*, Suppl. 10, Heft 1).

- MAYRHOFER, M. [1973] *Onomastica Persepolitana*, Viena.
 — [1977-79] *Die altiranischen Namen (IPNB I.1-3)*, Viena.
- MEID, W. [1961] "Lat. *Volcânus* — osset. *Wârgon*", *IF* 66/2, pp. 125-131.
- MILLER, Vs.F. [1887] *Osetinskije Ètjudy*, III, Moscou.
 — [1893] "Drevne-osetinskij pamjatnik iz Kubanskoj oblasti", *MAK* 3, pp. 110-118.
 — [1903] "Die Sprache der Osseten", a W. GEIGER & E. KUHN (edd.), *Grundriß der iranischen Philologie*, Anhang zum 1. Band, Estrasburg.
- MINORSKY, V. [1930] "Transcaucasica", *JA* 217, pp. 41-112.
 — [1937] *Ḥudūd al-‘Ālam (The Regions of the World), a Persian Geography*, Oxford.
 — [1945] "Khâqânî and Andronicus Comnenus", *BSOAS* 11/3, pp. 550-578.
 — [1949] "Caucasica in the History of Mayyâfâriqîn", *BSOAS* 13/1, pp. 27-35.
 — [1950] "Marvazi on the Byzantines", *Mélanges H. Grégoire* II, Brussel-les, pp. 455-469.
 — [1952] "The Alân Capital *Magas and the Mongol Campaigns", *BSOAS* 14/2, pp. 221-238.
 — [1953] *Studies in Caucasian History*, Londres.
 — [1958] *A History of Sharvan and Darband*, Cambridge.
 — [1982] *Medieval Iran and its Neighbours*, Londres.
- MINORSKY, V. & CAHEN, C. [1949] "Le recueil transcaucasien de Mas‘ûd b. Nâmdâr (début du VIe/XIIe siècle)", *JA* 237, pp. 93-142.
- MIQUEL, A. [1967-88] *La géographie humaine du monde musulman jusqu'au milieu du 11e siècle*, I-IV, Paris-La Haia.
- MORGENSTIERNE, G. [1977] "Norse Áss and Ás «Ossete»?", *Voprosy iranskoj i obsej filologii*, T‘bilisi, p. 201-203.
- MORRISON, G. (ed.) [1981] *History of Persian Literature from the Beginning of the Islamic Period to the Present Day [= HdO IV.2.2]*, Leiden-Colônia.
- MOTE, F.W. & TWITCHETT, D. (ed.) [1988] *The Cambridge History of China 7. The Ming Dynasty, 1368-1644*, Cambridge.
- MUSSET, L. [1969] *Les invasions I. Les vagues germaniques*, Paris (2a. ed.).
- NALBANDJAN, G.M. [1973] "Armjanskije ličnyje imena skifo-alano-osetinskogo proiskhoždenija", *Voprosy iranskoj i obsej filologii*, Tiflis, p. 206-215.
- NARAIN, A.K. [1987] *On the "First" Indo-Europeans: The Tokharian-Yuezhi and Their Chinese Homeland*, Bloomington, Indiana.
- NÉMETH, J. [1959] *Eine Wörterliste der Jassen, der ungarländischen Alanen*, Berlín.
- NICOLAU D'OLWER, L. [1926] *L'expansió de Catalunya en la Mediterrània Oriental*, Barcelona.
- NYBERG, H.S. [1974] *A Manual of Pahlavi. Part II: Glossary*, Wiesbaden.
- PELLIOT, P. [1914] "Chrétiens d'Asie Centrale et d'Extrême Orient", *T'oung pao* 15, pp. ?
 — [1949] *Oeuvres posthumes de Paul Pelliot I. Histoire Secrète des Mongols II. Notes sur l'histoire de l'Horde d'Or*, Paris.
 — [1973] *Recherches sur les Chrétiens d'Asie Centrale et d'Extrême-Orient (Oeuvres posthumes de Paul Pelliot)*, Paris.
- PERIKHANIAN, A. [1966] "Une inscription arméenne du roi Artasês trouvée à Zanguézour (Siwnik‘)", *REArm* 3, p. 17-29.
- PIRART, E. [1995] "Les noms des Perses", *JA* 283, pp. 57-68.
- POUCHA, P. [1956] *Die Geheime Geschichte der Mongolen als Geschichtsquelle und Literaturdenkmal. Ein Beitrag zu ihrer Erklärung*, Praga.
- PRITSAK, O. [1955] *Die bulgarische Fürstenliste und die Sprache der Protobulgaren*, Wiesbaden.
- PULLEYBLANK, E.G. [1966] "Chinese and Indo-Europeans", *JRAS* 1-2, pp. 9-39.
- QAUXČ‘IŠVILI, S. [1970] *Georgika. Svedenija vizantijskikh pisatelej o Gruzii / Georgica. Scriptorum Byzantinorum excerpta ad Georgiam pertinentia*, T‘bilisi (en georgià).
- RACHEWILTZ, I. DE & al., edd. [1993] *In the Service of the Khan. Eminent Personalities of the Early Mongol-Yüan Period (1200-1300)*, Wiesbaden.
- RÁSONYI, L. [1967] "Les anthroponymes comans de Hongrie", *AOrientHung* 20, pp. 135-149.
- RITTERLING, E. [1902] "Zur Erklärung von Arrians ἐκταξις κατ’ Ἀλανῶν", *WS* 24, pp. 359-372.
- RUBIÓ I LLUCH, A. [1927] *Paquimeres i Muntaner*, Barcelona.
- SANTOS YANGUAS, N. [1978] "La entrada de los pueblos esteparios asiáticos en el Imperio Romano", *Hispania* 138, pp. 5-54
- SCHECHTER, S. [1912-13] "An Unknown Khazar Document", *The Jewish Quarterly Review* 3, pp. 181-219.

- SCHMEJA, H. [1972] "Iranisches bei Lukian", a R. MUTH (ed.), *Serta Philologica Aenipontiana* II, Innsbruck, pp. 21-31.
- [1974] "Griechen und Iranier", *Antiquitates Indogermanicae. Gedenkschrift für Hermann Güntert*, Innsbruck, pp. 377-389.
- SCHMITT, R. [1981] *Grammatik des Klassisch-Armenischen*, Innsbruck.
- [1983] "Iranisches Lehngut im Armenischen", *REArm* 17, p. 73-112.
- [1985] "Iranica Protobulgarica", *BalkE* 28, pp. 13-38.
- [1989] *Compendium Linguarum Iranicarum*, Wiesbaden (ed.).
- SIMS-WILLIAMS, N. [1989] "Bactrian", a SCHMITT 1989:230-235.
- SKALMOWSKI, W. & VAN TONGERLOO, A. [1993] *Medioiranica [= Orientalia Lovaniensia Analecta* 48], Leuven.
- SKELTON, R.A. et al. [1965] *The Vinland Map and the Tartar Relation*, New Haven.
- SKÖLD, H. [1925] *Die ossetischen Lehnwörter im Ungarischen*, Lund-Leipzig.
- SPRENGLING, M. [1953] *Third Century Iran: Sapor and Kartir*, Chicago.
- SPULER, B. [1965] *Die Goldene Horde. Die Mongolen in Rußland 1223-1502*, Wiesbaden (2^a ed.)
- [1968] *Geschichte der Mongolen nach östlichen und europäischen Zeugnissen des 13. und 14. Jahrhunderts*, Zürich-Stuttgart.
- STEINGASS, F. [1892] *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Londres.
- STREET, J.C. [1990] "Nominal Plural Formations in the Secret History", *AOrientHung* 44, pp. 345-79.
- SUNY, R.G. [1989] *The Making of the Georgian Nation*, Londres.
- SZEMERÉNYI, O. [1951] "Südwestiranische Lehnwörter im Ungarischen und Türkischen", a F. ALTHEIM *Geschichte der lateinischen Sprache*, Frankfurt am Main, p. 66-84.
- SZYMANSKI, E. [1988] "Arabic Sources for the History of the Caucasus", a F. THORDARSON (ed.), *Studia Caucasologica I. Proceedings of the 3rd Caucasian Colloquium (Oslo 1986)*, Oslo, pp. 298-308.
- TARDY, L. [1978] "The Caucasian Peoples and their Neighbours in 1404", *AOrientHung* 32, pp. 83-111.
- TÄUBLER, E. [1909] "Zur Geschichte der Alanen", *Klio* 9, pp. 14-28.
- TEGGART, F.J. [1939] *Rome and China*, Berkeley, California (reimp. ibid. 1969).
- TERRAS, V. [1991] *A History of Russian Literature*, New Haven & Londres.
- THOMPSON, E.A. [1956] "The Settlement of the Barbarians in Southern Gaul", *JRS* 46, pp. 65-75.
- [1963] "The Visigoths from Fritigern to Euric", *Historia* 12, pp. 105-126.
- THOMSON, R.W. [1988-89] "The Anonymous Story-teller (also known as 'Pseudo-Šapuh')", *REArm* 21, pp. 171-232.
- THORDARSON, F. [1989] "Ossetic", a SCHMITT 1989:456-479.
- TIESENHAUSEN, W.G. von [1884] *Sbornik materialov odnosjasëikhsja k istorii Zolotoj Ordj I. Izvlečenija iz sočinenij arabskikh*, S. Petersburg.
- TOUMANOFF, C. [1943] "Medieval Georgian Historical Literature", *Traditio* 1, pp. 139-182.
- [1947] "The Oldest Manuscript of the Georgian Annals", *Traditio* 5, pp. 340-344.
- [1956] "Chronology of the Kings of Abasgia and Other Problems", *Le Muséon* 69, pp. 73-90.
- [1959] "Introduction to Christian Caucasian History: The Formative Centuries (IVth-VIIIth)", *Traditio* 15, pp. 1-106.
- [1969] "Chronology of the Early Kings of Iberia", *Traditio* 25, pp. 1-33.
- TORRES LÓPEZ, M. [1940] "Los vándalos y los alanos. Los cuadosuevos", a R. MENÉNDEZ-PIDAL, *Historia de España* (2a. ed.), vol. III, pp. 17-25.
- TOYNBEE, A. [1973] *Constantine Porphyrogenitus and his World*, Londres.
- TSCHENKÉLI, K. [1958] *Einführung in die georgische Sprache*, I-II, Zürich.
- [1970] *Georgisch-Deutsches Wörterbuch*, I-III, Zürich.
- TURČANINOV, G.F. [1971] *Pamjatniki pis'ma i jazyka narodov Kavkaza i vostočnoj Evropy*, Leningrad.
- VASMER, M. [1971] *Schriften zur slavischen Altertumskunde und Namenskunde*, I-II, Berlin.
- VERLINDEN, C. [1977] *L'esclavage dans l'Europe médiévale II. Italie – Colonies italiennes du Levant – Levant latin – Empire byzantin*, Gent.
- VERNADSKY, G. [1941] "Flavius Ardabur Aspar", *Südostdeutsche Forschungen* 6, pp. 38-73.
- [1943] "Sur l'origine des alains", *Byzantion* 16, pp. 81-86.

- [1951] "Der sarmatische Hintergrund der germanischen Völkerwanderung", *Saeculum* 2, p. 340-392.
- [1953] *The Mongols and Russia*, New Haven.
- [1956] "Toxar, T'ma, T'mutorokan'. Three notes", *For Roman Jakobson. Essays on the Occasion of his Sixtieth Birthday*, La Haia, p. 588-591.
- [1959] *The Origins of Russia*, Oxford.
- [1963] "The Eurasian Nomads and their Impact on Medieval Europe", *Studi Medievali* 4, p. 401-434.
- VINOGRADOV, Ju. G. [1994] "Greek Epigraphy of the North Black Sea Coast, the Caucasus and Central Asia (1985-1990)", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 1/1, pp. 63-74.
- VON DER GABELENTZ, G. [1881] *Chinesische Grammatik*, Berlin.
- VULLERS, I.A. [1855] *Lexicon persico-latinum etymologicum*, I-III, Bonn [reimp. Graz 1962].
- WATSON, B. [1969] *Records of the Historian. Chapters from the Shih chi of Ssu-ma Ch'ien*, Nova York, pp. 274-299 ("Shih chi 123: The Account of Ta-yüan").
- WEBER, D. [1991] "Ein bisher unbekannter Titel aus spätsassanidischer Zeit?", *Corolla Iranica. Papers in honour of Prof. Dr. D.N. MacKenzie on the occasion of his 65th birthday*, Frankfurt, pp. 228-235.
- WIDENGREN, G. [1976] "Iran, der große Gegner Roms: Königsgewalt, Feudalismus, Militärwesen", *ANRW* II.9.1, pp. 219-306.
- WOLFF, F. [1935] *Glossar zu Firdosis Schahname*, Berlin (reimp. Hildesheim 1965).
- WYNGAERT, A. VAN DEN [1929] *Sinica Franciscana I. Itinera et relationes Fratrum Minorum Saeculi XIII et XIV*, Quaracchi.
- YARSHATER, E. (ed.) [1983] *The Cambridge History of Iran 3. The Seleucid, Parthian and Sassanian Periods*, Cambridge.
- YÜ YING-SHIH [1986] "Han Foreign Relations", TWITCHETT, D. & LOEWE, M. (ed.), *The Cambridge History of China I. The Ch'in and Han Empires 221 B.C.—A.D. 220*, Cambridge, pp. 377-462.
- ŽAMCARANO, C.Ž. [1955] *The Mongol Chronicles of the Seventeenth Century*, Wiesbaden (= trad. angl. de *Mongol'skije letopisi XVII veka*, Moscou-Leningrad 1936).
- ZEKI VELIDI TOGAN, A. [1936] "Über die Sprache und Kultur der alten Chwarezmier", *ZDMG* 90, pp. *27*—*30*
- ZGUSTA, L. [1955] *Die Personennamen griechischer Städte der nördlichen Schwarzmeerküste*, Praga.
- [1987] *The Old Ossetic Inscription from the River Zelenčuk*, Viena.
- [1987a] "Inscriptionis palaeo-Osseticae apud Zelenčuk flumen repertae lectiones quaedam novae proponuntur", a G. CARDONA & N.H. ZIDE (ed.), *Festschrift for Henry Hoeningwald on the occasion of his 70th birthday*, Tübingen, p. 409-415.
- ZILLIACUS, H. [1935] *Zum Kampf der Weltsprachen im oströmischen Reich*, Helsingfors (reimp. Amsterdam 1965).

ÍNDEX GENERAL

Prefaci	i	Fonts epigràfiques llatines	
I. INTRODUCCIÓ	1	2.44. <i>Varia epigraphica</i>	53
1.1. L'etnònim *al[l]ân-	1	Onomàsticon	
1.2. L'etnònim *âs-	4	2.45. Ababa – 2.46. Addac – 2.47. Beorgor – 2.48. Eochar – 2.49. Eunones – 2.50. Rasparaganus – 2.51. Saphrax	53
1.3. Tribus protoalanes	6	III. FONTS GREGUES	56
1.4. Tribus paleossetes	7	3.1. Els alans i l'Orient romà hel·lenitzat	56
II. FONTS LLATINES	8	Fonts literàries gregues	
2.1. Els alans i Roma	8	3.2. Arrià	56
Fonts literàries llatines (s. I-IV)		3.3. Càndid	58
2.2. Introducció	8	3.4. Cassi Dió	60
2.3. Aviè	10	3.5. Dionisi	61
2.4. [Hegesip]	10	3.6. Esteve de Bizanci	62
2.5. Lucà	11	3.7. Estrabó	62
2.6. Marcial	11	3.8. Eusebi	65
2.7. Plini	12	3.9. Herodià	66
2.8. Pompeu Trogus	13	3.10. Jàmblic	66
2.9. <i>Scriptores Historiae Augustae</i>	14	3.11. Joan Lidi	66
2.10. Sèneca	16	3.12. Josep	67
2.11. Suetoni	17	3.13. Llucià	69
2.12. <i>Tabula Peutingeriana</i>	17	3.14. Marcià	71
2.13. Tàcit	18	3.15. Olimpiodor	71
2.14. Valeri Flac	21	3.16. <i>Periplus Ponti Euxini</i>	72
Fonts literàries llatines (s. IV-V)		3.17. Ptolemeu	72
2.15. Introducció	22	3.18. Sozòmenos	75
2.16. <i>Additamenta Africana</i>	22	3.19. Temisti	76
2.17. Ambròs	22	3.20. Zòsim	77
2.18. Ammià	23	Fonts epigràfiques gregues	
2.19. [Aureli Víctor]	30	3.21. <i>Varia epigraphica</i>	78
2.20. Ausoni	31	Onomàsticon	
2.21. Claudi Mari Víctor	31	3.22. Αλανικος – 3.23. Ἀρδαβούριος – 3.24. Ἄσπαρ – 3.25. Γῶαρ – 3.26. Ἑρμενάριχος – 3.27. Ηρακας – 3.28. Μαζαΐα – 3.29. Μάστειρα – 3.30. Πατρίκιος – 3.31. Ρευσιναλος – 3.32. Σπαδίνης – 3.33. Τάσιος	79
2.22. Claudià	32	IV. FONTS LLATINES MEDIEVALS	82
2.23. Constanci de Lió	35	4.1. Els alans i l'Europa medieval	82
2.24. <i>Consularia Constantinopolitana</i>	36	Fonts literàries llatines medievals (s. VI-IX)	
2.25. Draconci	36	4.2. Introducció	82
2.26. <i>Fasti Vindobonenses Priores</i>	37	4.3. Beda	83
2.27. Hidaci	37	4.4. Berengaude	83
2.28. Honori	39	4.5. Cassiodor	84
2.29. Jeroni	40	4.6. <i>Chronica Gallica</i>	84
2.30. <i>Liber Genealogus</i>	41	4.7. <i>Compilatio cod. Matr. F 86</i>	86
2.31. Marcià Capel·la	42	4.8. <i>Continuatio Prosperi Havniensis</i>	86
2.32. <i>Notitia Dignitatum</i>	42		
2.33. Orosi	43		
2.34. Pacat	45		
2.35. Paulí	46		
2.36. Paulí de Nola	47		
2.37. Pauli de Pel·la	47		
2.38. Possidi	48		
2.39. Pròsper	49		
2.40. Salvià	49		
2.41. Sidoni Apol·linar	50		
2.42. Vegeci	52		
2.43. Víctor de Vita	52		

4.9. <i>Cosmographia Anonyma</i>	87	5.6. Joan d'Antioquia	127
4.10. <i>Discriptio Terrarum</i>	87	5.7. Joan d'Epifania	128
4.11. Ermenric	88	5.8. Josep Genesi	129
4.12. [Fredegari]	88	5.9. Lleó el Savi	130
4.13. <i>Gesta Episcoporum Neapolitanorum</i>	89	5.10. [Maurici]	130
4.14. Gregori de Tours	89	5.11. Menandre	131
4.15. Heiric	90	5.12. Nicolau Místic	132
4.16. <i>Historia Langobardorum</i>	91	5.13. <i>Novellae Iustiniani</i>	137
4.17. Isidor	91	5.14. Pau d'Egina	137
4.18. <i>Iulii Valerii epitome</i>	93	5.15. Procopi	138
4.19. Jordanes	94	5.16. Teòfanès	142
4.20. <i>Liber Historiae Francorum</i>	99	5.17. Teòfanès de Bizanci	145
4.21. <i>Mappa mundi</i>	100	5.18. Teofilact de Simocata	145
4.22. Marcel·lí	100	5.19. <i>Vita Alexandri Regis Macedonum</i>	146
4.23. Martí de Braga	100	5.20. Apèndix: la qüestió massageta	146
4.24. <i>Origo Francorum Bonnensis</i>	101		
4.25. <i>Origo gentis Langobardorum</i>	101	Fonts literàries bizantines	
4.26. Pau Diaca	102	(s. XI-XV)	
4.27. Priscià	103	5.21. Introducció	147
4.28. [Venanci Fortunat]	104	5.22. Anna Comnena	148
4.29. <i>Versus de Asia et de universi mundi rota</i>	104	5.23. Ducas	150
4.30. <i>Vita Sadalbergae</i>	104	5.24. Efraïm	150
		5.25. Eustaci	151
Fonts literàries llatines medievals (s. XIII-XIV)		5.26. Joan Cantacuzenos	151
4.31. Introducció	105	5.27. Joan Cínnam	153
4.32. [Fra Benet de Polònia]	105	5.28. [Joan Escilitzes]	154
4.33. Fra De Brídia	105	5.29. Joan Xifilí	155
4.34. Fra Guillem de Rubruc	107	5.30. Joan Zonaras	155
4.35. Fra Joan de Pian di Carpine	110	5.31. Jordi Paquimeres	157
4.36. Joan III de Soltâniye	112	5.32. Laònic Calcocòndiles	160
4.37. Simó de Kéza	113	5.33. Miquel Psel·los	161
4.38. Apèndix I: els alans (jazons) d'Hongria	114	5.34. Nicèfor Basilaces	162
4.39. Apèndix II: esclaus alans (s. XIII-XIV)	115	5.35. Nicèfor Brienni	163
4.40. Apèndix III: la missió franciscana de Xina (s. XIV)	116	5.36. Nicetas Coniàtes	166
4.41. Apèndix IV: Marco Polo i els alans	117	5.37. Teodor d'Alània	167
		5.38. Apèndix: la metròpoli d'Alània	169
Onomàsticon		Onomàsticon	
4.42. Alanoviiamuthis – 4.43. Candac – 4.44. Dula – 4.45. Paria – 4.46. Respendial – 4.47. Sambida – 4.48. Sangibanus	118	5.39. Ἀλδή – 5.40. Ἀραβάτης – 5.41. Εἰρήνη – 5.42. Ἰταξῆς – 5.43. Ἰπύλης – 5.44. Ἰωάννης – 5.45. Κυροίτης – 5.46. Μαρία – 5.47. Ῥωσμίκης – 5.48. Σαοῦλ – 5.49. Σαρῶης – 5.50. Τεμήρης – 5.51. Χασκάρης	170
V. FONTS BIZANTINES	121	VI. FONTS ÀRABS	173
5.1. Els alans i Bizanci	121	6.1. Els alans i l'Islam	173
Fonts literàries bizantines (s. VI-X)		Fonts literàries àrabs	
5.2. Introducció	121	6.2. Alans en la tradició geogràfica àrab dels s. III-IV/LX-X	174
5.3. Agàtias	122	6.3. Abû'l-Fidâ'	176
5.4. Constantí Porfirogènit	123	6.4. Abû Hâmid al-Γarnâtî	177
5.5. Foci	127	6.5. Al-Balâdurî	177
		6.6. Baybars al-Mansûrî	178
		6.7. Al-Bîrûnî	179
		6.8. Al-Dahabî	180

6.9. Ibn 'Abd al-Zâhir	180	IX. FONTS GEORGIANES	217
6.10. Ibn al-Aṭîr	180		
6.11. Ibn al-Azraq	181	9.1. Els alans i Geòrgia	217
6.12. Ibn Battûta	182		
6.13. Ibn Xaldûn	182	<i>K'art'lis C'xovreba</i>	
6.14. Ibn Rusta	183	9.2. Introducció	218
6.15. Al-Marwazî	184	9.3. Història dels reis d'Ibèria	219
6.16. Mas'ûd b. Nâmdâr	185	9.4. Història del rei Vaxtang Gorgasal	222
6.17. Al-Mas'ûdî	185	9.5. Crònica d'Ibèria	223
6.18. Al-Nadîm	188	9.6. Història del rei de reis	224
6.19. Al-Qazwîni	188	9.7. Històries i elogis dels sobirans	224
6.20. Al-Ṭabarî	189	9.8. Història de les invasions mongols	225
6.21. <i>Ta'rix Bâb al-Abwâb</i>	191		
6.22. Al-'Umarî	192	Onomàsticon	
6.23. <i>Arabica Christiana</i>	193	9.9. Ağsart'an - 9.10. Alt'un - 9.11. Anbazuk - 9.12. At'on - 9.13. Baqat'ar - 9.14. Bazuk - 9.15. Borena - 9.16. Burduxan - 9.17. Davit' - 9.18. Davit'-Soslan - 9.19. Dimitri - 9.20. Durgulel - 9.21. Džadaron - 9.22. Kavc'ia - 9.23. Ordure - 9.24. P'aredžan - 9.25. P'eros - 9.26. P'idarz Gort'an - 9.27. Sat'xe - 9.28. Saurmag - 9.29. T'arxan - 9.30. Uobos - 9.31. Uzurabeg - 9.32. Vaxtang - 9.33. Xuanxua - 9.34. Xuddan	227
Onomàsticon			
6.24. Aḥmad b. Kûya - 6.25. B.yâ.y.r - 6.26. K.rk.ndâj	193	X. FONTS HEBREES	232
VII. FONTS ARMÈNIES		10.1. Els alans i l'imperi judeo-khàzar	232
7.1. Els alans i Armènia	195	Fonts literàries hebrees	232
Fonts literàries armènies		10.2. Benjamí de Tudela	232
7.2. Agat'angelos	196	10.3. La correspondència khàzara	233
7.3. <i>Aṣṣarhac'oyc'</i>	197	10.4. El document de Cambridge	234
7.4. Elisê	199	XI. FONTS IRÀNIQUES	237
7.5. Movsês Xorenac'i	200	11.1. Els alans i el món irànic	237
7.6. [P'awstos Bowzandac'i]	204	Fonts epigràfiques pahlavis i partes	
7.7. «Rondallaire anònim»	206	11.2. Introducció	237
7.8. Fonts hagiogràfiques	207	11.3. Inscripció bilingüe d'Armazi (AR)	238
7.9. Owṛnayr, rei dels alans	207	11.4. Inscripcions de Kirdîr a Ka'be-ye Zardost (KKZ) i Naqs-e Rostam (KNRM)	239
7.10. <i>Ajowank' = Alank'</i>	208	11.5. Inscripció de Šâbuhr I a Ka'be-ye Zardost (SKZ)	240
7.11. <i>Sarmatac'ik', Skiwtac'ik' = Alank'</i>	208	Fonts epigràfiques bactrianes	
7.12. <i>Haykakan Hamabarbar</i>	209	11.6. Introducció	242
Onomàsticon		11.7. La llegenda <αλχαν[ν]ο>	242
7.13. Alanayozan - 7.14. Afaweleank' - 7.15. Aṣṣadar - 7.16. Aṣṣên - 7.17. Barlax - 7.18. Bêr - 7.19. Sanêsan - 7.20. Sat'inik - 7.21. Skoher	209	Fonts literàries perses d'època musulmana	
VIII. FONTS CATALANES MEDIEVALS	212	11.8. Introducció	244
8.1. Els alans i la Gran Companyia Catalana	212	11.9. Ferdûsî	244
Fonts literàries catalanes medievals			
8.2. Ramon Muntaner	212		
Onomàsticon			
8.3. Girgon	216		

11.10. <i>Hudūd al-'Alam</i>	254	Onomàsticon	
11.11. Kaikâ'ūs ebn Eskandar	256	14.10. Kîzô	278
11.12. Nezâmî	256	XV. FONTS XINESES	279
11.13. Xâqânî	257	15.1. Els alans i Xina	279
11.14. La «Carta de Tansar»	258	Fonts xineses d'època de la dinastia Han	
11.15. Historiografia persa d'època mongol	258	15.2. Introducció	279
Onomàsticon		15.3. <i>Da Yuezhi</i>	280
11.16. Ζηούαχος - 11.17. Ἰωδμανγάνης - 11.18. Ξηφαρνούγος - 11.19. Σηραπείτις - 11.20. Faranje - 11.21. Jaram - 11.22. Kačir-Ūkûle	259	15.4. <i>Wusun</i>	280
XII. FONTS MONGOLS	261	15.5. <i>Yancai</i>	281
12.1. Els alans i l'imperi mongol	261	15.6. La teoria <i>Wusun</i> = alans	281
Fonts literàries mongols		15.7. La teoria <i>Yancai</i> = alans	282
12.2. <i>Mongγol-un niγuča tobčayan</i>	262	15.8. Crítica de la qüestió: <i>Alan</i> = alans	282
12.3. Alans en cròniques mongols del s. XVII	264	Font xineses d'època de la dinastia Yuan	
Onomàsticon		15.9. Introducció	283
12.4. Aruytai - 12.5. Nom Dara Qoloči Noyan	265	15.10. L'estament militar mongol	284
XIII. FONTS RUSSES	266	15.10 ^{bis} . Unitats alanes de la Guàrdia Imperial	285
13.1. Els alans i l'antiga Rússia	267	15.11. Casal de Hanghusi	286
Cròniques russes (<i>Drevnerusskije letopisi</i>)		15.12. Casal de Yelibadur	288
13.2. Introducció	267	15.13. Casal d'Arsilan	289
13.3. <i>Akademičeskaja Letopis'</i>	267	15.14. Casal de Niegulai	289
13.4. <i>Ipat'evskaja Letopis'</i>	267	15.15. Casal de Fudelaichang	290
13.5. <i>Lavrent'evskaja Letopis'</i>	268	15.16. Casal de Yueludamou	291
13.6. <i>Nikonovskaja Letopis'</i>	269	15.17. Casal de Biejiba	291
13.7. <i>Novgorodskaja Pervaja Letopis'</i>	269	15.18. Casal de Badur	292
13.8. <i>Povest' vremennykh let</i>	269	15.19. Catàleg de dignitats ocupades pels <i>semu ren</i> alans	293
13.9. <i>Voskresenskaja Letopis'</i>	270	Onomàsticon	
13.10. La llista de ciutats russa	271	15.20. A-da-chi - 15.21. A-er-si-lan - 15.22. A-san-zhen - 15.23. A-ta-chi - 15.24. An-fa-pu - 15.25. Ang-he-si - 15.26. Ba-du-er - 15.27. Bai-zhu - 15.28. Bie-ji-ba - 15.29. Bie-ji-lian - 15.30. Bo-da-er - 15.31. Che-li - 15.32. Di-mi-di-er - 15.33. Du-dan - 15.34. Fu-de-lai-chang - 15.35. Fu-ding - 15.36. Hang-hu-si - 15.37. Hu-du-tie-mu-er. 15.38. Hu-er-du-ta - 15.39. Jiao-hua - 15.40. Kou-er-ji - 15.41. Ma-ta-er-sha - 15.42. Na-hai-chan - 15.43. Nai-yao-zhen - 15.44. Nie-gulai - 15.45. Shi-la-ba-du-er - 15.46. Shi-li-men - 15.47. Wai-ma-si - 15.48. Wo-luo-si - 15.49. Wu-zuo-er-bu-han - 15.50. Xiang-shan - 15.51. Ye-li-ya - 15.52. Ye-lian-di - 15.53. Ye-lie-ba-du-er - 15.54. Ye-su-dai-er - 15.55. Yi-qi-li-dai - 15.56. Yu-gua-shi - 15.57. Yu-wa-shi - 15.58. Yue-lu-da-mou - 15.59. Zhe-yan-bu-hua	295
Onomàsticon		XVI. TAULA CRONOLÒGICA	300
13.11. Ambalū	271	BIBLIOGRAFIA	309
XIV. FONTS SIRÍAQUES	272		
14.1. Els alans i el món siríac	272		
Fonts literàries siríiques			
14.2. [Bardesanes]	272		
14.3. Barhebraeus	273		
14.4. Crònica d'Arbela	274		
14.5. <i>Chronicon ad annum 1234</i>	274		
14.6. [Metodi]	275		
14.7. Miquel el Gran	276		
14.8. [Zacaries el Rètor]	277		
14.9. Alans en <i>Tabulae Populorum</i>	277		

4

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Biblioteques

Reg. 1500492464

Sig. TUAD/3903

Ref. 12500

